

Comparative comparison of the squares of Italian and Iranian cities as spatial-physical embodiment of political-social-religious structures

Mana Vahidbafandeh¹

Master student of Urban design, Tabriz Islamic Art University, Faculty of Architecture and Urbanism, Tabriz, Iran

Morteza Mirgholami

Associate Professor, Faculty of Architecture and Urbanism, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran

Abstract

In its true sense, the square is a vast open space that usually has a direct impact on public gatherings and the political-social structures of society. To understand the concept of urban spaces in European cities, one should look for the concept of Agora in ancient Greece, which played an important role in regulating the relations of various urban institutions such as religion, politics, society, and commerce in the cities of that period. Its important historical period in the evolution of the squares of the 11th and 12th centuries in Italy should be known as being formed on the basis of Roman forms. In this period, these public spaces were formed by the monopoly of the aristocracy and the church, which had the direct effect of the institution of power on it. It shows the structures of the square in its essence, but gradually with the formation of the government, the power of the aristocracy and the church decreased and public places and squares were formed for the people as a social institution structure, the court, city council offices and markets were built next to them. have democratized the role of European squares, in the following centuries, new cities appeared in which squares with various uses played a major role in their formation. Parallel to these spaces in Greek and Roman cities, in Iran, there have been spatial hierarchies for citizens in different eras. Taking the political institutions of the squares has been a center for displaying the power of kings and rulers. The main purpose of this research is the institutional comparison between Iranian (Seljukian, Timurian, Safavid) and Italian (Baroque, Renaissance, Gothic) squares between the 12th and 18th centuries, and this comparison is between 11 examples of the most important and prominent squares. has been done, this research seeks to answer the question that (what are the institutional differences and similarities between Iranian and European fields?) Also, the theoretical model and the main framework of the research have been extracted based on documentary studies, which are the main theoretical body. It includes economic, local, religious, social, and political institutions (political with emphasis on the benefit of the people, political with emphasis on the power of the king) and based on that, the fields have been compared. The results and findings of the research show the presence of an element of religion in a common and effective way in Iranian (mosque) and Italian (church) squares, European squares had a strong commercial role during the Renaissance, and local institutions were also an effective element and Such Iranian squares have had a political role (with an emphasis on the power of the king), while European squares have shown the presence of political institutions (political with an emphasis on the benefit of the people) and the importance of civil society and citizens.

Key words: Square, urban institutions, Iran's squares, Italy's squares

1. ma.vahidbafandeh@tabriziau.ac.ir

مقایسه تطبیقی میادین شهرهای ایتالیا و ایران به عنوان تجسم فضایی - کالبدی ساختارهای سیاسی - اجتماعی - مذهبی

مانا وحیدبافنده^۱

دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران

مرتضی میرغلامی

دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران

فصلنامه پژوهش‌های مکانی فضایی، دوره ششم، پیاپی ۲۴، پاییز ۱۴۰۱، صص ۵ - ۳۸

چکیده

میدان در مفهوم واقعی آن فضای باز وسیعی است که معمولاً بر اجتماعات مردمی و ساختارهای سیاسی - اجتماعی جامعه تأثیر مستقیم دارد. برای فهم مفهوم فضاهای شهری در شهرهای اروپا بایستی مفهوم آگورا در یونان باستان را جستجو کرد که نقش مهمی در تنظیم روابط نهادهای مختلف شهری از جمله مذهب، سیاست، اجتماع و تجارت در شهرهای آن دوره داشته است. دوره مهم تاریخی آن را در تکامل میدان‌های سده ۱۱ و ۱۲ میلادی در ایتالیا باید دانست که بر پایه فورم‌های رومی شکل گرفته است، در این دوره ابتدا با انحصار طلبی اشراف و کلیسا این فضاهای عمومی شکل گرفته‌اند که تأثیر مستقیم نهاد قدرت بر ساختارهای میدان را در ذات خود نشان می‌دهد، اما به تدریج با تشکیل دولت، قدرت اشراف و کلیسا کاهش یافت و مکان‌های عمومی و میادین برای مردم به عنوان ساختار نهاد اجتماعی شکل پیدا کردند، دادگاه، دفاتر شورای شهر و بازارها در کنار آن‌ها ساخته شده‌اند که نقش میدان‌های اروپایی را دموکراتیک کردند، در قرن‌های بعدی نیز شهرهای جدیدی ظهور کردند که میدان‌ها با کاربری‌های گوناگون نقش اصلی در شکل‌گیری آن‌ها داشته‌اند. به موازات این فضاها در شهرهای یونانی و رومی، در ایران نیز در دوران‌های گوناگون سلسله مراتب فضایی برای شهروندان وجود داشته است که بعد از ورود اسلام به شهرها، میدان‌ها به عنوان مرکز تجمعات شهری و نهاد اقتصادی شکل پیدا کردند و بعد از قدرت گرفتن نهادهای سیاسی، میادین مراکزی برای نمایش قدرت شاهان و حاکمان بوده است. هدف اصلی این پژوهش مقایسه نهادی بین میادین ایرانی (دوره سلجوقیان، تیموریان، صفویه) و ایتالیایی (دوره باروک، رنسانس، گوتیک) در بین قرن‌های ۱۲ تا ۱۸ میلادی می‌باشد که این مقایسه بین ۱۱ نمونه از مهم‌ترین و مطرح‌ترین میدان‌ها صورت گرفته است، این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که (تفاوت و شباهت نهادی میان میدان‌های ایرانی و اروپایی شامل چه مواردی می‌باشد؟) همچنین مدل نظری و چارچوب اصلی پژوهش بر اساس مطالعات اسنادی استخراج شده است که از نظر افرادی مهم چون وبر برای رسیدن به

۱. نویسنده مسئول: ma.vahidbafandeh@tabriziau.ac.ir

آن استفاده شده است که بدنه اصلی نظری شامل نهاد اقتصادی، محلی، مذهبی، اجتماعی و سیاسی (سیاسی با تأکید بر نفع مردم، سیاسی با تأکید بر قدرت شاه) می‌باشد و بر اساس آن میدان‌ها باهم مقایسه شده‌اند. نتیجه و یافته‌های تحقیق نشان دهنده وجود عنصر مذهب به صورت مشترک و تأثیرگذار در میدان‌های ایرانی (مسجد) و ایتالیایی (کلیسا) می‌باشد، همچنین رابطه مؤثری میان نهادهای اقتصادی و بازار، اجتماع و محله در هر دو زمینه مشاهده می‌شود، میدان‌ها اروپایی در دوران رنسانس نقش تجاری قوی داشته‌اند و نهادهای محلی نیز عنصر مؤثری بوده‌اند و همچنین میدان‌های ایرانی دارای نقش سیاسی (با تأکید بر قدرت شاه) بوده‌اند در حالی که میدان‌های اروپایی وجود نهادهای سیاسی (سیاسی با تأکید بر نفع مردم) نشان مشارکت و اهمیت جامعه مدنی و شهروندان بوده است.

واژگان کلیدی: میدان، نهادهای شهری، میدان‌های ایران، میدان‌های ایتالیا.

دلاسنینورا)، میدان‌های ایران (نقش جهان، امیرچخماق، عتیق، گنجعلی خان و صاحب‌آباد) مورد بررسی قرار گرفته‌اند و در نهایت با جمع‌بندی ساختار نهادی آن‌ها به تفاوت‌ها و تشابهات خواهیم رسید.

مطالعه شهر از دوران کهن، به خصوص شهرهای ایران بعد از اسلام تا زمانی که شهرسازی ایران تحت تأثیر از مفاهیم تازه و غریبه شده بود، گویای آن است که همواره میدان نیز همچون دیگر اندام‌های مؤثر و کارکردی، در حیات جاری شهر، حضوری مؤثر دارد به طوری که میدان از دوره سلجوقیان به بعد شروع به تثبیت ساختاری خود در شهرهای ایران کرد و در دوره صفویه به مفاهیم عمیق و کارآمدی در معماری و شهرسازی رسید و در دوران قاجار به نهایت نقش خود دست یافته است، اما رفته رفته نقش می‌بازد تا جایی که از سال‌های میانی دوره پهلوی هویت خود را از دست داده و در دو دهه اخیر نیز در باتکلیفی به سر می‌برد. درکی که اکنون از میدان وجود دارد همانی است که در ذهن همگان و به طور یکسان از تقاطع چند خیابان که فضایی در میانه آن برای تفکیک حرکت سواره پدید آمده و با ترکیبی از پوشش گیاهی، آب‌نما و فواره شکل می‌گیرد و هیچ ارتباط

مقدمه و بیان مسئله

میدان‌ها در ذات درونی خود مکانی در جهت بروز رفتارهای اجتماعی و همچنین ارائه خدمات شهری محسوب می‌شوند که ریشه در ذات فرهنگ و جو سیاسی حاکم در محیط نیز داشته‌اند، نهادها به دلیل مرکز ثقل بودن میداین تأثیر مستقیم بر شکل‌گیری و اداره آن‌ها دارا بوده‌اند، این نهاد در بعضی مواقع شامل مذهب و نهاد سیاسی قدرت می‌شده‌اند و در بعضی موارد شامل نهادهای اجتماعی و محلی بوده‌اند و همچنین مرکزی برای تبادل، داد و ستد محسوب شده‌اند که در نهایت باعث قدرتمند شدن نهادهای اقتصادی بر جو میدان‌ها شده است، این موضوع در دوره‌ها شهرهای مختلف با توجه به موضوعات محیطی و سیاسی متفاوت بوده‌اند، با این پیش زمینه پژوهش حاضر باهدف (مقایسه تطبیقی بین میداین شهرهای ایتالیا و ایران به لحاظ تجسمی از نهادهای مختلف شهری) به دنبال پاسخ این سؤال است که (مهم‌ترین تفاوت‌ها و شباهت‌های میدان‌های ایران و ایتالیا به لحاظ نهادی شامل چه مواردی می‌شود؟)، در همین راستا ۱۱ نمونه شامل میدان‌های ایتالیا (سن مارکو، سی‌ینا، کمپیدولیو، سن پیترو، ونیز و پیاتزا

معقولی با انسان، حرکت انسانی و حضور معنی‌دار انسان برقرار نمی‌سازد (نظری، ۱۳۹۰). میدان بدون حضور مؤثر و امن انسان و به منظوری معین معنی خارجی ندارد و حضور انسان در این فضای میانی تقاطع‌ها نه دارای معنی است، نه مؤثر است و نه امن می‌باشد، میدان برحسب ضرورت‌های مکانی و زمانی نقش و عملکردهای مختلفی به خود گرفته است. گاهی به‌صورت مکانی برای عرضه کالا بوده و زمانی فضایی حکومتی و دیوانی و یا مذهبی داشته است و در دوران معاصر بسیاری از عملکردهای کلاسیک آن به بناها منتقل شده است و به علت وضیعت و موقعیت فعلی، نمی‌توان عملکردهای گوناگون اجتماعی دوران گذشته را از آن انتظار داشت.

بر اساس مسائل مطرح شده یکی از فرضیه‌های اصلی پژوهش این موضوع است که در شهرهای ایتالیایی میدان‌های شهری با ساکنین و نهادهای اجتماعی ارتباط تنگاتنگی دارد ولی در ایران میدان‌های مهم شهری غالباً جنبه حکومتی - سیاسی دارند و انتظار می‌رود در مسیر پژوهش میدان‌هایی در ایران نیز وجود داشته باشند که نقش اجتماع در سایه سیاست باشد که سعی می‌شود این موضوع در ساختار پژوهش مورد مطالعه قرار گیرد.

مبانی نظری

ساختار سیاسی - اجتماعی شهرهای ایتالیایی: شهرهای ایتالیایی در قرون وسطی به شدت تحت تأثیر مذهب و کلیسا بوده است و آن‌چنان سایر نهادها و ساختارها نقش مهمی نداشته‌اند اما در دوران رنسانس شهرها به دلیل قدرت گرفتن امور بازرگانی در سده چهاردهم نقش اقتصادی و اجتماعی به خود گرفتند و خطوط تجاری عمیقی را ایجاد کردند (لیو کاردوینه‌ولو، ۱۳۶۹).

ساختار سیاسی - اجتماعی شهرهای ایرانی: شهرهای

ایرانی در دوره صفویه و بعد از آن دارای نهادهای حاکمیت (نمایانگر رابطه حکومت با افراد تحت کنترل)، نهاد مذهب (رابطه روحانیون و مردم)، نهاد عرف که توسط افراد خودگردان اداره شده است و همچنین ساختارهای شهرهای حکومتی به همراه ساختارهای عرفی - مذهبی بوده است (معروفی، ۱۳۹۴: ۱۱).

میدان‌های شهری

میدان عرصه نمایشی است برای زندگی یک شهر، از حرکت، کوشش و تلاش برای زندگی و سرزندگی شهروندانش خبر می‌دهد. میدان با طرح و ترکیبش به شهر هویت می‌بخشد و از هویت ساکنان آن خبر می‌دهد. قدرت، خلاقیت، هنر و کمال دوستی مردم در آن است، از عشق به زندگی و عشق به آرمان‌های جمعی حکایت می‌کند نقش نظم و پاکیزگی و آرامش ذهن مردمانش در آن است. اگر شهری را می‌خواهید بشناسید از میدانی که مقصد عامه است دیدن کنید، شهر در آینه کوچک میدان‌هایش به کمال منعکس است (ابراهیمی، ۱۳۸۸: ۲). واژه «میدان» در ادبیات فارسی به معنای «پایه می» است؛ همچنین عیش فراخ خوش، صفحه، زمین بی‌عمارت (لغت‌نامه دهخدا). معادل آن از قبیل آگورا، فوروم و پلازا و ... در ارتباط با نوع عملکرد توسط افراد و فرهنگ‌های مختلف بیان شده است. از نظر زوکر میدان‌ها و عناصر وابسته به آن از نگاه کالبدی، بخشی از ساختار فضای شهری و همچنین از بعد اجتماعی، جایی برای تعاملات اجتماعی و تجمع مردم و در نهایت امکان برقراری گفت‌وگو می‌باشد. او همچنین میدان‌های شهری را مکانی برای بروز رفتارها و انجام رشته‌ای از فعالیت‌های انسانی می‌داند (زوکر، ۱۹۹۵).

نقش و کارکرد میدان‌های شهری: که شامل ۱- میدان‌های عمومی: در همه سکونتگاه‌ها (شهر یا

روستا) میدان یا میدانچه‌های عمومی وجود داشت که محل تجمع مردم بود (سلطان‌زاده، ۱۳۹۳). ۲- میدان‌های تجاری: در شهرهای متوسط و بزرگ، به غیر از میدان عمومی شهر، یک یا چند میدان وجود داشت که کارکرد اصلی و عمده آن‌ها تجاری بود (ایزدی، ۱۳۹۵). ۳- میدان‌های حکومتی و سیاسی: معمولاً در پایتخت‌ها و شهرهای بزرگ یک میدان حکومتی وجود داشت که برای تمرین‌های نظامی، سان و رژه و انجام مراسم رسمی و احیاناً مجازات مجرمان مورد استفاده قرار می‌گرفت (سلطان‌زاده، ۱۳۹۲). ۴- میدان نظامی: در پایتخت و بعضی از شهرهای بزرگ و مهم، یک میدان مخصوص تمرین‌های مداوم نظامی و استقرار و اقامت نظامیان ساخته می‌شد (سلطان‌زاده، ۱۳۹۲). ۵- میدان محلی: در هر یک از محله‌های بزرگ و متوسط شهرهای تاریخی، یک مرکز محله وجود داشت. این مراکز از نظر کالبدی و شکلی به دو صورت وجود داشتند. نخست به صورت یک راسته یا گذر که کمی از گذرهای دیگر در محل استقرار فضاهای تجاری و اجتماعی، عریض‌تر بودند (احمدی، ۱۳۸۹).

بررسی سیر تحول نهادی میدان‌های شهری در ایران و ایتالیا

ایران

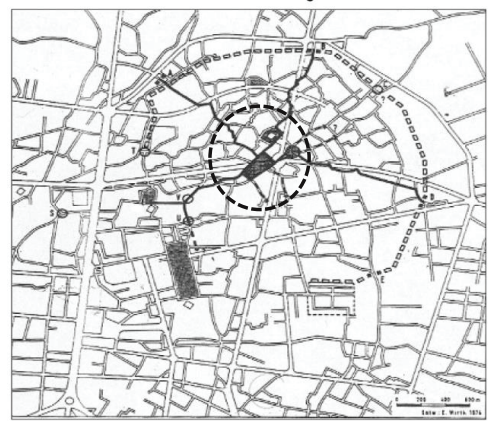
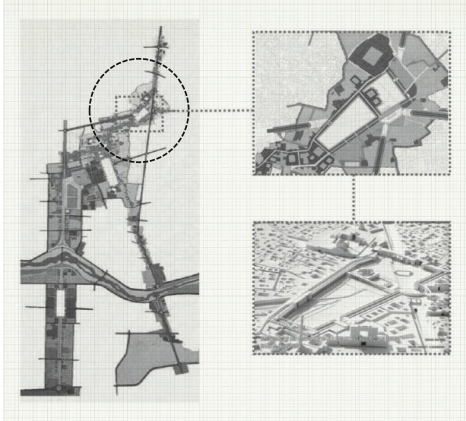
دوره تاریخی اول (دوره ایلامیان): تمدن ایلام نام یک تمدن در منطقه است که بیشترین تمرکز آن‌ها در جنوب غربی فلات ایران و در پایان هزار سوم قبل از میلاد بوده است (پیرنیا، ۱۳۹۶). مکان‌ها و شکل‌گیری مفهوم گردهمایی در آن توسط زیگورات چغازنبیل نیایشگاهی باستانی انجام شده است که در حدود ۱۲۵۰ سال پیش از میلاد در تمدن ایلام ساخته شده است، نکته بسیار مهم در باب مکان موردنظر این است که به منزله قلب سیاسی و مذهبی به شمار می‌رفته است

در حالی که محل برای دیدار و اجتماع، دادوستدهای اقتصادی و تعامل میان حکومت و شهروندان محسوب می‌شده است (ایگور، ۲۰۰۹: ۱۲). البته که نمی‌توان گفت این مکان تمام مؤلفه‌های یک میدان را داشته است زیرا در آن دوران به شکل دوره‌های بعدی مفهوم میدان شکل نگرفته است اما یکی از پایه و اصول میدان تحت تأثیر مفهوم اجتماع در آن به‌طور چشم‌گیری در دوران ایلامیان مشاهده می‌شده است.

دوره تاریخی دوم (مادها): حکومتی ایرانی می‌باشد که در دوران باستان ابتدا در ناحیه سکونت مادها در شمال غربی ایران و سپس بر بیشتر فلات ایران حکمرانی کرده‌اند (علیف، ۲۰۱۲: ۱۲). درباره جهان‌بینی دوران مادها و دین آن‌ها اطلاعات بسیار کمی موجود می‌باشد اما به نظر می‌رسد در آن دوران آتشکده‌ها به‌عنوان مکان مهم شهری و محل اجتماع برای موضوعات مذهبی تلقی می‌شده است و می‌توان به تعبیری گفت نقش مذهب در اجتماع در آن دوره به شکل بسیار بارزی دیده می‌شود.

دوره تاریخی سوم (دوره هخامنشیان و مفهوم میدان): پادشاهی دوران باستان در سرزمین ایران که توسط کوروش بزرگ پایه‌گذاری شد (ایگور، ۲۰۱۵:

۲۶). در این دوران دین مزدیسنا به جنوب غربی ایران رسید و در آنجا مورد پذیرش پادشاهان قرار گرفت، چهره کالبدی شهرهای پارسی از دیدگاه ریخت‌شناسی شهری از فضاهای زیر ترکیب شده است: از سه بخش دژ حکومتی، شارمیانی و شار بیرونی تشکیل شده است (حیبی، ۱۳۸۷). به تعبیری می‌توان گفت در دوران هخامنشیان مفهوم میدان شکل نگرفته است و در بسیار مواد تفکیک فضایی نیز مشاهده می‌شده است و صرفاً مکان‌های مذهبی و اقتصادی مکانی برای اجتماع بوده‌اند.

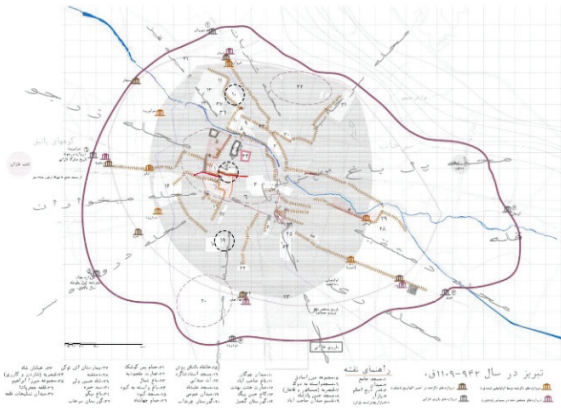
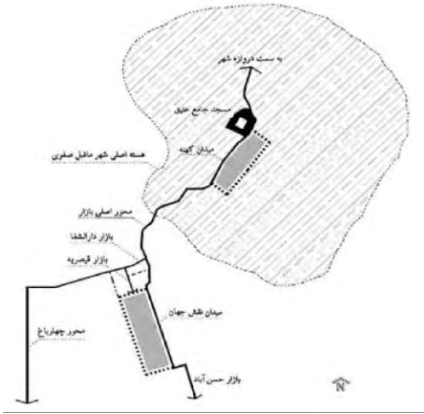
تصویر شماره (۱): نمونه از موقعیت میدان‌ها در شهرها، دوران سلجوقی در شهر اصفهان (منبع: موسوی و تقوی، ۱۳۹۰)

و ایجاد میدان‌های شهری در بستر آن‌ها بوده است،
 ۱- دژ حکومتی مظهر دوران اشکانیان بوده است و نشان‌دهنده قدرت در آن دوران بوده است که از کاخ‌ها، معابد و دیوان‌های نظامی و اداری تشکیل شده است. ۲- شار میانی مجموعه مرکب و تشکیل شده از محلات مختلف شهری، بازار و میدان به یاد مانده از شهرهای پارسی می‌باشد. ۳- شار بیرونی مجموعه بسیار بزرگ و تشکیل شده از محلات و باغ‌ها و حصارهای طبیعی می‌باشد.

دوره ششم تاریخی (دوره ساسانیان): ساسانیان را پایان دوران ایران باستان یاد می‌کنند و آخرین شاهنشاهی ایران قبل از حمله اعراب به شمار می‌رود، مفهوم میدان در دوره ساسانیان: گستره‌ای وسیع در جلوی دروازه‌های شارستان و ربض ساخته می‌شدند. این میدان، همچون نمونه یونانی آن، آگورا، محل تظاهر دادوستد اقتصادی نیست و نه مانند فوروم در روم، مظهر قدرت حکومت است، بلکه میدان مکانی است که بازارها بدان باز می‌شوند و تظاهرات اجتماعی اقتصادی در هم می‌آمیزد. میدان محلی برای فرمان‌های دولت، مانند بخشودگی‌ها و مجازات نیز محسوب

دوره چهارم تاریخی (دوره سلوکیان و حاکمیت یونانی‌ها): شهرهای نوین‌یادی یونانی عموماً شهرهای نظامی بودند، شهرهای این دوران الگویی شتابزده و التقاطی از دولت‌شهرهای یونانی بود. چنان‌که در تنظیم روابط سیاسی ارائه شکل یافت و ایجاد کالدهای جدید تداوم نمونه‌های یونانی به حساب می‌آمد. میان بافت شهری چنان‌که گفته شد، برای نخستین بار، پیکره‌های جدیدی چون ورزشگاه، آمفی‌تئاتر و مدرسه به چشم می‌خورد (ریچارد، ۲۰۱۷: ۲۱). اماکن عمومی در کالبد شهرها اضافه شد که نقش انسان در حضورپذیری و تعاملات اجتماعی در شهرها افزایش داد به تعبیری می‌توان گفت نقش میدان‌ها در این دوران در کالبد شهرهای ایرانی جان به خود گرفت و به استخوان‌بندی شهرها اضافه شد.

دوره پنجم تاریخی (دوران اشکانیان و مفهوم میدان): شاهنشاهی اشکانی یا اشکانیان در قرن سوم پیش از میلاد حکمرانی می‌کرده است، سازمان‌دهی کالبدی- فضایی دوران اشکانیان به این شکل بوده است که می‌توان جایگاه میدان را در شار میانی مشاهده کرده است که تا حدی نشان‌دهنده حضور

تصویر شماره (۲): موقعیت میدان در شهرهای دوره صفویه در نمونه تبریز و اصفهان (منبع: بلیان، ۱۳۹۳ و شهابی نژاد، ۱۳۹۱)

می شده است (ایزدی، ۱۳۹۵: ۱۳).

دوره هفتم تاریخی (دوره سلجوقی): امپراتور سلجوقی نیز از حکومتی ترک تبار، با تأثیر از فرهنگ ترکی-ایرانی می باشد که البته تأثیر فرهنگی زیادی بر ساختار کالبدی دوران گذاشته است (رضایی، ۱۳۹۵: ۱۳).

شهرهای دوره سلجوقی از منظر کالبدی از یک میدان اصلی و بزرگ در میانه شهر تشکیل شده است که در پیرامون آن کاخ و مساجد جامع و گاه بیمارستان ساخته می شده است و همچنین دهانه بازار از این سمت به میدان های شهری باز می شده است، میدان عتیق «امام علی (ع)» نمونه ای از این میدان ها بوده است که کارکرد اقتصادی و اجتماعی در آن دیده می شود البته در این دوران میدان ها اغلب تحت تأثیر قدرت شاه بودند و نفوذ نهاد سیاسی بر آن ها به طور کامل قابل مشاهده است.

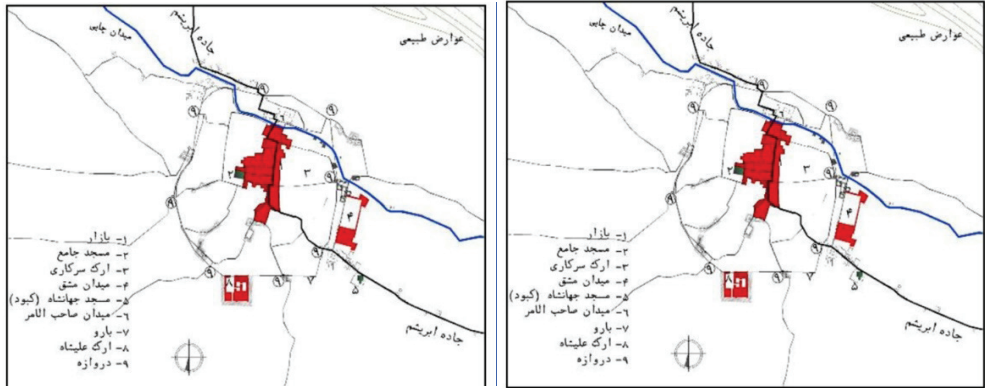
دوره هشتم تاریخی دوران ایلخانی: بین سال های ۶۵۴-۷۳۶ ه. ق حکومت کردند، شهر تبریز طی این دوره در بطن سیاست شهرسازی قرار گرفته و به نمونه ای کامل از یک شهر توسعه یافته ایلخانی بدل گشت و فضاهای شهری مهم از جمله میدان، مسجد

جامع، ارگ حکومتی ایجاد شد (مرادی، ۱۳۹۲: ۱۲). در این دوره مجموعه های همچون مظفریه و صاحب آباد و میدان ریگستان شکل گرفته است و دوره بسیار مهم در حوزه تحولات میدان های شهری محسوب می شود.

دوره نهم تاریخی دوران صفویه: یکی از بزرگ ترین و قدرتمندترین حکومت ها پس از حمله اعراب محسوب می شده اند که از سال ۱۵۰۱ تا ۱۷۳۶ میلادی بر ایران حکومت کرده اند و همچنین یکی از مهم ترین دوره های ایران می باشند (غفاری فرد، ۱۳۸۹: ۱۳).

به نظر می رسد شهرسازی دوران صفویه به شدت تحت تأثیر جهان بینی شیعه در آن دوران بوده است به طوری که مانند باغ سازی ارتباط زیادی با مفاهیم عرفانی شیعه داشته است (نجفی، ۱۳۸۹).

نقش میدان های شهری در دوران صفویه: یکی دیگر از موضوعات که دوران طلایی مکانی و هویتی خود را در آن دوران گذرانده است میدان های شهری می باشند در مرکز شهرها میدان وسیع قرار داشته است و می توان به تعبیری گفت میدان هایی که مهم ترین نقش کارکردی و اصلی را در شهر ایفا می کردند به این دوره

تصویر شماره (۳): موقعیت میدان در شهرهای دوره قاجار در نمونه تبریز و اصفهان (ماخذ: بلیان و زراعی، ۱۳۹۳)

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته نشان‌دهنده سیر تکامل شکل‌گیری میدان‌های شهری در دوره‌های مختلف بوده است و به تعبیری اوج‌گیری آن را می‌توان در دوران صفویه مشاهده کرد همچنین در دوره قاجار نقش اجتماعی آن بسیار کم‌رنگ شده است همچنین میدان از دوره سلجوقیان نقش مهم‌تری در شهرها پیدا کرده و به‌مرور زمان مکانی مهم برای موضوعات سیاسی و محل مهمی برای تبادلات اقتصادی بوده است.

بررسی مکاتب مؤثر در میدان‌های شهری ایران

۱- مکتب خراسان: در قرن اول تا چهارم هجری، که با حکومت سامانیان در خراسان مقارن بود و سبک خراسانی در زمینه‌های مختلف از جمله شهرسازی ظهور پیدا کرد. سازمان شهر، در دولت سامانی به‌کلی با آنچه از قبل وجود داشت تفاوت یافت. شهر به دلیل وجود امنیت نسبی به‌مراتب وسیع‌تر از نمونه کهن خویش شد و دیوارهای شارستان (ناشی از نظام کاستی) فروریخت و الگویی جدید در شهرسازی پدید آمد (ایزدی، ۱۳۹۶). ویژگی طراحی میدان در مکتب خراسان: ۱- پرهیز از بیهودگی ۲- سادگی بسیار در طراحی ۳- مردم‌واری ۴- بهره‌گیری از

باز می‌گردد، از جمله مهم‌ترین ویژگی‌های شهرسازی این دوران در عهد شاه‌عباس اول وجود میدان‌های بزرگ مقیاس می‌باشد، مهم‌ترین کارکردهای شهری و بناهای اصلی در میدان‌ها قرار می‌گیرند (مه‌دوی، ۱۳۹۵: ۱۳).

دوره دهم (میدان‌ها در دوره قاجار و پهلوی - تحول کارکردی میدان‌ها تحت تأثیر مدرنیته): سلسله قاجار از سال ۱۱۷۵ تا ۱۳۰۴ بر ایران حکومت کرده‌اند دوره قاجار نیز دوران حساس و مهمی به سبب اتفاقات سیاسی در ایران محسوب شده است و همچنین حکومت پهلوی از سال ۱۹۲۵ تا ۱۹۷۹ بر ایران حکومت کرده‌اند که تحولات شهرسازی عمیقی نیز در این دوران روبه‌رو بوده است. میدان‌های دوران قاجار به‌واسطه تحت تأثیر قرار گرفتن مدرنیته دچار تحولات عمیقی شد و ساختار کالبدی آن نیز دچار تحولات بسیار گسترده شد به تعبیری که کارکرد میدان با عناصر مدرن مهمی چون پست‌خانه، بانک و مجلس که جایگزین عناصر مذهبی و سیاسی و ... شده‌اند، تعریف می‌شوند. همچنین در بسیار از میدان‌های شهری فرم و اندازه نیز دچار تحولات نسبت به دوره‌های قبلی خود شد (کسروی، ۱۳۹۶: ۲۵).

جدول شماره (۱): جمع‌بندی نقش و مفهوم میدان‌های در دوره‌های تاریخی مختلف ایران

نام دوره	دوره تاریخی	توضیحات	نقش میدان		میدان‌های معروف یا مکان‌های اجتماع
			موجود	غیرموجود	
ایلامیان	۲۷۰۰ سال پیش از میلاد	مکانی‌هایی در شهر برای تجمع وجود داشته است ولی هنوز میدان‌ها در این دوره شکل نگرفته است.			چغازنبیل مکانی برای تعاملات اجتماعی
دوره ماد	۷۲۸-۵۵۰ پ.م	این نقش وجود نداشته است.			-
دوره هخامنشیان	۳۳۰-۵۵۰ پ.م	این نقش وجود نداشته است.			-
دوره سلوکیان	۳۲۱-۶۴ پ.م	در این دوره مکان‌های گردهمایی شکل گرفته است.			اقتصادی- مذهبی
دوره اشکانی	۲۲۴-۲۴۷ پ.م	مکان‌هایی برای تبادلات اقتصادی و موضوعات از این دست به مفهوم اولیه آن ایجاد شده است.			اقتصادی- مذهبی
دوره ساسانیان	۲۲۴ تا ۶۵۱ میلادی	مکان‌هایی برای تبادلات اقتصادی و موضوعات از این دست به مفهوم اولیه آن ایجاد شده است.			اقتصادی- مذهبی
دوره سلجوقی	۱۰۳۷ تا ۱۱۵۳ میلادی	واژه و مفهوم میدان در این دوره بسیار عمیق‌تر و پررنگ‌تر شده است و میدان‌هایی مانند عتیق حاصل تفکر ایجاد میدان در ساختارهای نهادی می‌باشد که سهم آن‌ها مهم‌تر شده است.			میدان عتیق (میدان نقش جهان با الهام از میدان عتیق و این دوره ساخته شده است)
دوره صفویه	۱۵۰۱ تا ۱۷۳۶ میلادی	دوره اوج‌گیری میدان‌ها در شکل‌گیری شهرها بوده است و میدان‌های نقش مؤثر سیاسی نیز پیدا کرده‌اند و مرکز محسوب می‌شده‌اند.			میدان نقش جهان
دوره قاجار	۱۷۹۶-۱۹۰۹ میلادی	در این دوره نقش اجتماعی میدان‌های شهری نسبت به گذشته خود بسیار کم‌رنگ‌تر شد و میدان‌ها بیشتر جنبه سیاسی و عبوری داشته‌اند.			سیاسی- مذهبی- اقتصادی میدان توپخانه- سبزه میدان

ساختمان‌های بوم‌آورد ۵- کاربرد متعدد پلان مستطیل شکل و ستون‌های متعدد که گرداگرد حیاط مرکزی قرار می‌گیرند و شبستان یا رواق می‌سازند.

۲- مکتب تبریز: شیوه تبریزی و مکتب تبریز نقطه شروع دگرگونی شهر و شهرسازی ایران شد (شکیبا، ۱۳۹۸: ۱). میدان ریگستان در سمرقند تحت تأثیر این مکتب بوده‌اند. ویژگی این مکتب شامل کاملاً بسته و محصور بودن آن که از کنار هم قرار گرفتن چند بنا

به‌صورت آزاد و بدون چسبندگی شکل می‌گرفته‌اند، کاربری‌های آن‌ها که هر دوره اطراف میدان را پر می‌کردند اعم از موقوفات، بیمارستان، مسجد، کاروانسرا، بناهای آموزشی، مذهبی بوده است.

۳- مکتب اصفهان: مکتب اصفهان مکتب فلسفی و هنری و معماری می‌باشد که توسط هانری کرین و سید حسین نصر نگاهشته شده است تا نوزایی فلسفی و عرفانی و همچنین شکوفایی را در دوران شاه‌عباس

جدول شماره (۲): جمع‌بندی میدان‌های ایرانی برگرفته از سبک‌های مختلف

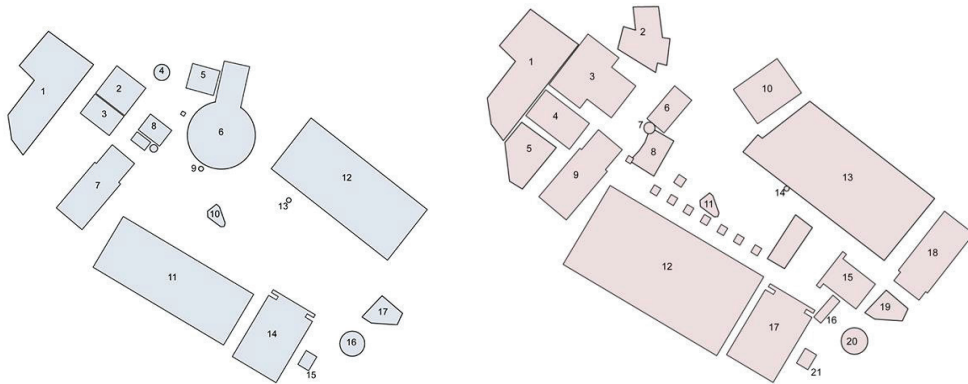
استان	شهر	سبک	دوره	وضعیت	نام میدان
اصفهان	اصفهان	سبک اصفهانی	صفویه	به‌جای مانده	میدان امام علی (ع)
		سبک اصفهانی	صفویه	به‌جای مانده	میدان نقش جهان
رشت	رشت	سبک قاجار	زندیه و قاجار	به‌جای مانده	سبزه‌میدان
گیلان	رشت	سبک پهلوی	پهلوی اول	به‌جای مانده	میدان شهرداری
مازندران	ساری	سبک پهلوی	قاجار	به‌جای مانده	سبزه‌میدان ساری
تهران	تهران	قاجار/تهرانی	قاجار	به‌جای مانده	سبزه‌میدان تهران
تهران	تهران	قاجار	قاجار	به‌جای مانده	میدان توپخانه
					میدان بهارستان
					میدان حسن‌آباد
خراسان رضوی	نیشابور	خراسانی	پهلوی اول	-	میدان خیام
شیراز	شیراز	-	آل اینجو	تخریب‌شده	میدان سعادت
		-	اتابکان	تخریب‌شده	میدان مصلی
		سبک اصفهانی	صفویه	تخریب‌شده	میدان شاه
		-	زندیه	از بین رفته است	میدان چوگان
		-	زندیه	تخریب‌شده	میدان توپخانه
		-	زندیه	تخریب‌شده	میدان نقاره‌خانه
		سبک تهران	قاجار	تخریب‌شده	میدان احمدی

۴- **مکتب تهران:** تهران مکان تبلور کالبدی این مکتب در دوران قاجار بوده است، فضاهای باز شهری در این دوره بیشتر به‌صورت میدان‌های اصلی با کاربری‌های گوناگون شکل گرفته است، میدان توپخانه از جمله معروف‌ترین میدان‌های این دوران تلقی می‌شود.

میدان‌های ایتالیا

نقش و هویت میدان‌های در ایتالیا به اندازه‌ای پررنگ می‌باشد که قبل از این که خیابان‌های مدرن بخشی از سازمان فضایی شهر شوند، این میدان‌ها بودند که نقش اصلی را در زندگی مردم ایفا می‌کردند، میدان

صفوی توضیح داده شود، میدانی وسیع و گسترده با تعریفی روشن و صریح در شهرها ایجاد شد که در اطراف آن گرمابه، مسجد و مدرسه، خانقاه و مسجد، آب‌انبار و بازارچه و امثال آن، وجود داشت. برای اولین بار منطقه‌بندی شهری معنا پیدا کرد، اصول طراحی میدان در مکتب اصفهان: شامل اصول ۱- سلسله‌مراتب که بر مبنای این اصل هیچ فضای شهری، بنا یا معماری را نمی‌توان فارغ از مراتب بالاتر یا پایین‌تر آن ایجاد کرد ۲- اصل کثرت: فضای شهری در انبساط خویش روی به کثرت دارد.

فروم رومی در دوره امپراتوری: (۱) تبالورم (۲) تولیانوس؛ (۳) معبد کنکور؛ (۴) معبد وسپاسیان؛ (۵) رواق رضای خدا؛ (۶) طاق سیتیمیوس سوروس؛ (۷) تمرکز شهر؛ (۸) منبر؛ (۹) معبد زحل؛ (۱۰) دادگاه جولیا؛ (۱۱) دریاچه کورتیوس؛ (۱۲) بازلیکا جولیا؛ (۱۳) باسلیکا ارمنیا؛ (۱۴) زیارتگاه زهره کلواسینا؛ (۱۵) معبد ژولیوس سزار؛ (۱۶) طاق آگوستوس؛ (۱۷) معبد بیورها؛ (۱۸) معبد آنتونی و فاستینا؛ (۱۹) سلطنتی؛ (۲۰) معبد وستا؛ (۲۱) فواره جوتورنا

فروم‌های رومی در اواخر دوره جمهوری خواهان: (۱) (جدول ۲) معبد کنکور (۳) کلیسای تریاک؛ (۴) تولیان؛ (۵) (۶) دادگاه و شورای (۷) معبد زحل (۸) پیری (۹) آتشکده (۱۰) دریاچه کورتیوس (۱۱) کلیسای سمپرون؛ (۱۲) بازلیکا فولویا؛ (۱۳) زیارتگاه زهره کلواسینا؛ (۱۴) معبد بیورها؛ (۱۵) چشمه جوتورنا؛ (۱۶) معبد وستا

تصویر شماره (۴): بررسی ساختار میدان‌های شهری (فروم رومی) در دو دوره امپراتوری و جمهوری

بزرگ داشته‌اند: ۱- فروم‌های ارگانیک ۲- فروم‌های از پیش اندیشیده شده ۳- فورم‌های سلطنتی و بیشتر هندسه آن مستطیل شکل بوده است (Raviln, 2019: 26).

دوران قرون وسطی: قرون وسطی سده میانی به دوره‌ای از تاریخ اروپا از سده پنجم تا سده پانزدهم میلادی گفته می‌شود، بعد از آدوآکر ابتدا استروگوت‌ها و پادشاهشان تنودوریک با حمایت روم شرقی بر ایتالیا مسلط شدند، فضاهاى شهری در دوران قرون وسطی فتوداليسم و کلیسا دو عنصر اصلی قرون وسطی به شمار می‌روند که مناسبات هریک، آثار معینی بر جای گذاشته است، عناصر اصلی و مهم شهرها در این دوره عبارت‌اند از: فضاهاى مذهبی، فضای تجاری و فضای حکومتی که نقش مهمی را در سازمان‌دهی و مکان‌یابی میدان‌ها بر عهده‌دارند (Glinger, 2020: 26).

اصول طراحی رنسانس و تأثیر آن بر میدان‌های شهری: معماری ایتالیا تا حد زیادی تحت تأثیر روح

در ایتالیایی به فضاهاى باز اطلاق می‌شود که محل تجمع‌های اجتماعی و شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در فضاهاى شهری بوده است (Alvicn, 2017: 48).

میدان‌ها در روم باستان: میدان یا فوروم^۱ در دوران گذشته مکانی برای گردهمایی‌های شهری محسوب می‌شده است و فضاهاى شهری همچنین در روم باستان شباهت فراوانی به تمدن‌های اروپایی دارد با این تفاوت که کارکردهای مهم و قدرتمند در اطراف میدان یا همان فوروم شکل می‌گرفته است و همین موضوع باعث تزریق قدرت به میدان و مرکز ثقل شدن آن در شهرهای آن دوران شده است، فورم در آن دوران مرکز شهرهای رومی بوده است که مهم‌ترین بناهای شهری با مقیاس‌های شهری شامل کارکردهای (سیاسی، اجتماعی، مذهبی، فرهنگی و اقتصادی) در آن وجود داشته است، فورم‌ها در دوران خود سه تحول تاریخی

1. Forum

تصویر شماره (۵): چارچوب نظری نهادهای مؤثر بر میدان های شهری در پژوهش

است و در بسیاری از شهرها در به شکل بازار در میدان‌ها واقع شده‌اند، البته بازارها می‌تواند نقش اقتصادی-اجتماعی نیز داشته باشند.

۴- نهاد اجتماعی: به عنوان مرکزی برای ارتقای تعاملات اجتماعی و گفت‌وگو در شهرها محسوب شده‌اند و مکان‌هایی همچون حمام، بازارچه‌ها و ... از این موارد تلقی می‌شوند و بیشترین میزان حضور در آن‌ها مربوط به شهروندان و عموم بوده است.

۵- نهاد محلی: نهاد مؤثر و در ارتباط مستقیم با مردم بوده است که بیشترین نقش را در آن مردم ایفا می‌کرده است و همچنین سیاست یا حکومت در آن نقش کمرنگ‌تری داشته است (ویر، ۱۹۱۰) و نسبت به سایر نهادها کوچک مقیاس‌تر می‌باشند به طوری که قهوه‌خانه، زورخانه و ... در این دسته‌بندی تلقی می‌شوند.

انتخاب نمونه‌ها و یافته‌های تحقیق

۱- میدان سن مارکو (۱۱۱۷-۱۱۲۰ میلادی): میدان سن مارکو میدان اصلی و عمومی و نیز است، جایی که گردشگران برای تماشای شهر به آنجا می‌روند. این میدان تنها میدان و نیز است که به نام «پiazza» معروف است، از زمان جمهوری این میدان به بازار و مرکز زندگی مذهبی و شهری تبدیل شد و زندگی در اطراف آن تغییر و تحولات زیادی کرد، این میدان از اصیل‌ترین و قدیمی‌ترین میدان‌های ایتالیا و دارای شهرت جهانی می‌باشد (Edoardo, 1971: 21).

اجزای تشکیل دهنده جداره‌های میدان و بررسی

رنسانس بود. سازندگان این زمان کلیساها، کاخ‌ها و ساختمان‌های عظیم را به سبک و الگوی یونان و روم باستان ساختند. طاق‌های نوک‌تیز کلیساها و کاخ‌ها با طاق‌های گرد، گنبد‌ها یا خطوط ساده معابد یونانی جایگزین شدند. بنا بر همین اصول در این دوران میدان‌ها و کارکردهای درون آن نیز از منظر طراحی دچار تحولات حاصل از این دوره شد و میدان‌ها به شکل منظم می‌باشند.

چارچوب تحقیق

در شکل‌گیری شهرها نهادهای مختلفی نقش ایفا کرده‌اند که بر اساس مرور منابع مختلف این موارد را می‌توان برشمرد:

۱- نهاد سیاسی: در شهرها حاکمان تعیین‌کننده اداره شهرها بوده‌اند و برخی از آن‌ها مرکز حکمروایی خود را در میدان‌های شهری مستقر می‌کرده‌اند (موسوی، ۱۳۸۹) که می‌تواند شامل: امور انجمن‌ها و سازمان‌های اقتصادی شهری، امور قضایی و امور انتظامی شهرها نیز باشد، در تحقیق دو نوع با تأکید بر قدرت و نفع سیاسی مردم و قدرت سیاسی حاکم می‌باشد.

۲- نهاد مذهبی: این نهاد در شهرهای ایرانی شامل مسجد، آتشکده و ... بوده است که ارتباط مؤثری با مقامات روحانی داشته است و در مواردی حکومت مرکزی از آن‌ها حمایت می‌کرده است و در شهرهای اروپایی شامل کلیسا و ... می‌باشد.

۳- نهاد اقتصادی: این نهاد به‌طور مستقیم با موضوعات تبدلات اقتصادی، دادوستد روبه‌رو بوده

جدول شماره (۳): بررسی ساختمان‌های مهم در میدان سن مارکو از منظر نهادی

نام میدان	کارکرد	معرفی	سال طراحی	سبک و معمار	مکان قرارگیری	نتیجه‌گیری	توضیحات
ساختمان جدید وکلا	اداره امور خزانه‌داری	سه ساختمان متصل در امتداد محیط میدان سنت مارک در ونیز ایتالیا، توسط سرپرستان سنت مارک، دومین مقام بلندپایه در دولت اداره شده است.	سال طراحی ۱۶۶۰-۱۵۱۴	Vincenzo Scamozzi, Francesco Smeraldi- Early Renaissance	در قسمت غربی سایت واقع در میدان سن مارکو ونیز ایتالیا	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را اجتماعی مطرح نمود، در گذشته نیز مکانی برای گردهمایی و تعامل بوده است.	نهاد اجتماعی به واسطه ماهیت آن از ابتدا شکل‌گیری تاکتون
	نهاد اجتماعی مردم	ساختمان عمومی مردم	آلا ناپلئونیکا پیازا سن مارکو را تکمیل کرد و انسجام و وحدت را به آن بخشید و الهام گرفته‌شده از نماهای پیکارچه بوده است و نشانه مهمی می‌باشد.	سال تکمیل: ۱۶۶۰-۱۵۱۴	Vincenzo Scamozzi and Francesco Smeraldi- Early Renaissance	در قسمت جنوبی سایت و در مجاورت با دو مجموعه جدید.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان این نتیجه را به دست آورد که به دلیل وجود عملکرد اجتماعی نوع فضا و نهاد درگیر با آن از نوع اجتماعی می‌باشد
ناقوس (قدیم) گالری (جدید)	ناقوس سن مارکو و گالری هنری	در ابتدا به‌عنوان برج مراقبت برای مشاهده کشتی‌های نزدیک و محافظت از ورودی شهر در نظر گرفته شد. همچنین به‌عنوان نقطه عطفی می‌باشد.	سال‌های تکمیل طراحی ۱۵۱۴- ۱۶۶۰-	Vincenzo Scamozzi, Francesco Smeraldi- Early Renaissance	در قسمت غربی سایت واقع در میدان سن مارکو ونیز ایتالیا	با توجه به موضوعات بررسی‌شده در پژوهش می‌توان این نتیجه را گرفت که با توجه به آن‌که این ناقوس در گذشته نوع زمان کار را مشخص می‌کرده.	نهاد اجتماعی به واسطه ماهیت آن از ابتدا شکل‌گیری تاکتون تلقی می‌شود.

نقش از منظر نهادی به تفکیک:

در حدود سال ۱۸۱۰ توسط جوزیه ماریا سولی به شیوه نئوکلاسیک ساخته شده است امروزه این مکان، خانه^۲ فردی شاخص است و همچنین از منظر کارکرد و نهاد در دسته اجتماعی قرار می‌گیرد (Benzil, 2019) از گذشته نیز در دسته نهادی اجتماعی قرار داشته است.

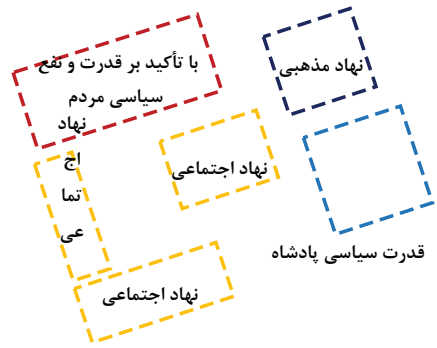
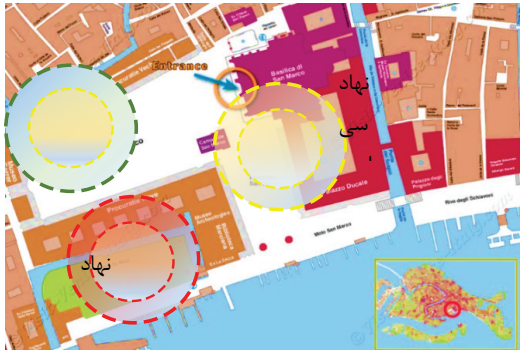
۳- **ساختمان قدیم وکلا (با تأکید بر قدرت و نفع سیاسی مردم):** علیرغم نیاز به افزایش تعداد آپارتمان‌های موجود در اختیار دادستان‌ها طرح اسکاموزی تنها برای شش آپارتمان بود و به سه واحد متوالی تقسیم شدند که هرکدام یازده پاساژ عرض داشتند و در اختیار نهاد سیاسی و دادستان قرار داشته است که به نفع مردم فعالیت می‌کردند (Raydmin, 2015: 21).

۱- **ساختمان جدید وکلا در میدان سن مارکو (نهاد اجتماعی):** سه ساختمان متصل در امتداد محیط میدان سنت‌مارک در ونیز ایتالیا هستند. دو تا از این ساختمان‌ها توسط دادستان سنت مارک، دومین مقام بلندپایه در دولت جمهوری ونیز که مسئولیت اداره خزانه‌داری کلیسای سنت‌مارکو و همچنین امور مالی بخش‌های دولتی را بر عهده داشتند ساخته شد و صندوق‌های امانی که از طرف مؤسسات مذهبی و خیریه ایجاد می‌شود (Benzi, 2017: 221) اولین ساختمان عمومی در میدان محسوب می‌شد.

۲- **بال ناپلئون^۱ (نهاد اجتماعی):** این محدوده در ضلع جنوبی میدان سن مارکو، ونیز قرار گرفته است که

2. Museo Correr

1. Ala Napoleonica

تصویر شماره (۶): بررسی ساختارهای نهادی تشکیل دهنده در میدان سن مارکو

جدول شماره (۴): بررسی ساختمان های مهم در میدان سن مارکو از منظر نهادی

مذهبی با توجه به نهاد و نوع عملکرد جاری در مجموعه	حاکم بودن کلیسا در آن دوران بر روی افکار و ساختار جامعه نوع نهاد به‌طور کامل مذهبی می‌باشد و عنصر مسلط است.	در قسمت شمالی سایت واقع در میدان سن مارکو و نیز ایتالیا	Byzantine, Romanesque, Gothic -Early Renaissance	سال‌های تکمیل - طراحی - ۱۰۹۴	این مکان به یادگارهای سنت مارک انجیلی، قدیس حامی شهر اختصاصی دارد و در آن نگهداری می‌شود و کلیسا جامع نیز است.	کلیسا (نهاد) مذهبی	
سیاسی یا حکومتی با توجه به نهاد و نوع عملکرد جاری در مجموعه (با تأکید بر قدرت سیاسی شاه)	با به جمع‌آوری بررسی‌های صورت گرفته این کاخ در مکانی حکمروایی بوده است و در دسته سیاسی می‌باشد.	در قسمت جنوبی سایت ساختمان و کلا است.	Camillo Tonini -Early Renaissance	سال‌های تکمیل - طراحی - ۱۳۴۰	کاخکی است که به سبک گوتیک ونیزی ساخته شده است و یکی از دیدنی‌های اصلی شهر ونیز در شمال ایتالیا است و قدیمی می‌باشد.	کلیسا (نهاد) مذهبی	

کاخ دوک ونیز

یازدهم میلادی ساخته شده است، در سطوح پائین با افزوده‌های رومانسک و گوتیک تغییر شکل یافته است ولی نقشه یا منظره هوایی گنبدها که در امتداد صلیبی با بازوهای برابر (صلیب یونانی) شکل گرفته‌اند، منشأ بیزانسی آن را آشکار می‌سازد. سلسله موزائیک‌های روایتی آن، تماماً بیزانسی است (ضیابخش، ۲۰۱۸: ۵۵).

۶- کاخ دوک ونیز^۳ (قدرت سیاسی پادشاه): کاخی است که به سبک گوتیک ونیزی ساخته شده است و یکی از دیدنی‌های اصلی شهر ونیز در شمال ایتالیا است. این کاخ محل اقامت دوژ ونیز، مقام عالی

۴- ناقوس سن مارکو و گالری هنری^۱ (نهاد اجتماعی): عنوان نقطه عطفی برای هدایت کشتی‌های ونیزی ایمن به بندر عمل می‌کرد. ساخت‌وساز در اوایل قرن دهم آغاز شد و به‌طور پراکنده در طول زمان ادامه یافت زیرا برج به آرامی در ارتفاع بالا رفت. یک ناقوس و یک گلدسته برای اولین بار در قرن دوازدهم اضافه شد (Smanik, 2017: 29).

۵- کلیسا سنت مارک^۲ (نهاد مذهبی): این بنا یکی از کلیساهای برجسته دوره بیزانس پسین در شهر ونیز در ایتالیا است، بنای اصلی کلیسای سن مارکو در سده

1. St Mark's Campanile

2. Basilica Cattedrale Patriarcale di San

3. Duke's Palace

جدول شماره (۵): بررسی ساختار نهادهای مختلف در میدان سی بنا

نام میدان	ماهیت	معرفی	سال طراحی	سبک و معمار	مکان قرار گیری	نتیجه گیری	توضیحات
 فواره میانی سایت	فواره متعلق به دوران گوتیک	فونت گایا یک فواره به یادماندنی است که در میدان دل کامپو در مرکز سی‌نا ایتالیا قرار دارد و مکانی برای تجمع بوده است.	سال طراحی ۱۳۴۲-۱۳۶۰	sculptor Jacopo della - Early Renaissance	در قسمت غربی سایت واقع در میدان سی بنا می‌باشد.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را اجتماعی مطرح نمود زیرا از ابتدا شکل‌گیری مکانی برای تعاملات اجتماعی مردم بوده.	نهاد اجتماعی به واسطه ماهیت آن از ابتدا شکل‌گیری تاکنون
 برج‌های مجموعه میدان	مرکز اقامت و کار یک خانواده ثروتمند سیاسی	برجی در سی بنا در منطقه توسکانی ایتالیا است و این بنا ساخته شده در سال ۱۳۳۸ در میدان اصلی می‌باشد و نشانه شهری می‌باشد.	سال تکمیل: ۱۳۳۸	sculptor Jacopo della - Early Renaissance	در قسمت جنوبی سایت و در مجاورت با موزه مجموعه	با توجه به بررسی‌های این نتیجه را به دست آمده که به دلیل وجود عملکرد سیاسی نوع فضا و نهاد درگیر با آن از نوع سیاسی می‌باشد.	نهاد سیاسی / حکومتی به دلیل سکونت خانواده و محل کار و سکونت آن‌ها
 موزه مدنی (به نفع مردم)	موزه هنری و اتاق بازرگانی	موزه سیویکو که در دهه ۱۹۳۰ تأسیس شد، حاوی برخی از بهترین نقاشی‌ها، مجسمه‌ها و نقاشی‌های دیواری مدرسه مشهور سنس است.	سال‌های تکمیل طراحی ۱۵۱۴-۱۶۶۰	sculptor Jacopo della - Early Renaissance	در قسمت جنوبی سایت و در مرکز دید جنوبی میدان واقع است	با توجه به موضوعات بررسی شده در پژوهش می‌توان این نتیجه را گرفت که با توجه به این که این موزه در گذشته یک دفتر سیاسی بوده است.	نهاد سیاسی / حکومتی (با تأکید بر قدرت و نفع سیاسی مردم)

میدان قرار دارد. همچنین برج بلند و باریک مانجیا که با ارتفاع ۱۰۲ متر (با احتساب میله فلزی) سر به آسمان کشیده است. در قسمت پایین تالار شهر کلیسای کوچک گوتیک و برجین یا کلیسای میدان قرار دارد که در سال ۱۳۴۸ پس از رهایی مردم شهر از طاعون توسط اهالی شهر برای ادای نظر ساخته شد و محل زندگی خانواده‌های حکومتی محسوب می‌شده است (Ruchard, 2019: 25).

برج مانیا (نهاد اجتماعی): ساختمان اصلی تالار شهر یا قصر ملت در ضلع جنوبی میدان قرار گرفته و باله‌های جانبی آن با در برگرفتن محوطه مرکزی میدان به صورت صدفی جلوه می‌کنند و برج مانیا واقع در ضلع شرقی به صورت پایانه‌ای محورهای منتهی به

جمهوری سابق بود، در سال ۱۳۴۰ ساخته شد و در قرون بعدی توسعه و اصلاح شد، در مجموع می‌توان بیان کرد که ساختار آن میدان اجتماعی / سیاسی / مذهبی بوده است، اما با توجه به قدرت کلیسا در آن دوره به عنوان یک عنصر مسلط در میدان عمل کرده است.

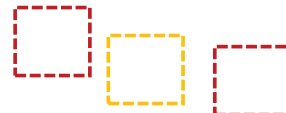
۲- بررسی میدان سی بنا (۱۴۱۹ میلادی): یکی از میدان‌های معروف در ایتالیا می‌باشد که به سبک گوتیک ساخته شده است و یکی از میدان‌های دارای فضاهای سخت و نرم متفاوتی می‌باشد و کفسازی آن نیز به صورت شاخصی در محدوده مطرح می‌باشد. **تالار شهر - پلازو و کامیونیل یا پابلیکو (قدرت سیاسی پادشاه):** برخلاف معمول در پایین‌ترین ضلع

قدرت سیاسی با تأکید و نفع سیاسی مردم

قدرت سیاسی با تأکید و نفع سیاسی مردم

قدرت سیاسی با تأکید و نفع سیاسی مردم

قدرت سیاسی شاه

تصویر شماره (۷): بررسی ساختارهای نهادی و کارکردی در میدان سبینا

و هنگامی که ساخته شد، یکی از بلندترین برج‌های سکولار در قرون وسطی ایتالیا محسوب می‌شده است (Ruchard, 2019: 25).

۳- میدان کمپیدولیو (۱۶۰۳-۱۶۶۰ میلادی):^۳ این میدان در شهر رم قرار دارد، بر فراز تپه کاپیتولین، مهم‌ترین تپه رُم قرار گرفته است و اولین میدان مدرن شهر رُم به حساب می‌آید که به دستور پاپ پاول سوم و توسط میکل آنژ نقاش، معمار و از معروف‌ترین چهره‌های رنسانس ایتالیا طراحی شده است، در حال حاضر نقش سیاسی پررنگی دارد (Aicher, 2020: 12). موزه‌های کاپیتولین^۴ (قدرت سیاسی پادشاه): یک موزه واحد شامل گروهی از موزه‌های هنر و باستان‌شناسی در پیاتزا دل کامپیدوگلیو، بالای تپه کاپیتولین در رم، ایتالیا است. کرسی‌های تاریخی موزه‌ها هستند که در طرحی که توسط میکل آنژ در سال ۱۵۳۶ طراحی شد، مجموعه‌ای از هنر قرون وسطی و رنسانس؛ و کلکسیون‌های جواهرات، سکه‌ها و موارد دیگر این موزه‌ها متعلق به شهرداری رم و اداره می‌شود، در گذشته کارکرد این بنا سیاسی بوده است که امروزه به موزه تبدیل شده است.

میدان را ختم می‌نماید سه دستگاہ ابنیه احداث‌شده- پالازی سینوریلی- در ضلع جنوبی میدان و فرم صدف مانند و متقارن تالار شهر، میانه میدان را به صورت نقطه‌ای کانونی جلوه‌گر و حاکی از اهمیت زندگی اجتماعی جاری در آن می‌باشد برج مانجیا تنها عنصر عمودی در محدوده میدان در قسمت فوقانی خود به صورت بارزی تزئین شده است.

موزه مدنی^۱ (کارکرد سابق اتاق جلسه شورای عمومی)- قدرت سیاسی مردم: دسترسی به موزه سیویکو، موزه شهر سینه‌نا، موزه سیویکو که در دهه ۱۹۳۰ تأسیس شد، حاوی برخی از بهترین نقاشی‌ها، مجسمه‌ها و نقاشی‌های دیواری مدرسه مشهور سنس است (آلفردو، ۲۰۱۹) که قبلاً به عنوان اتاق جلسه شورای عمومی جمهوری سینه‌نا استفاده می‌شد. این اتاق نام خود را برگرفته از یک نقشه چرخشی که اکنون گم شده است، نقاشی شده توسط آمبروجیو لورنتستی که سرزمین‌های تحت حاکمیت شهر را نشان می‌داد، گرفته شده است (Ruchard, 2019: 25). برج‌های مجموعه میدان^۲ (قدرت سیاسی مردم): برجی در سینه‌نا در منطقه توسکانی ایتالیا است و این بنا ساخته شده در سال ۱۳۳۸ در میدان اصلی می‌باشد

3. Campidoglio Square
4. Capitoline Museums

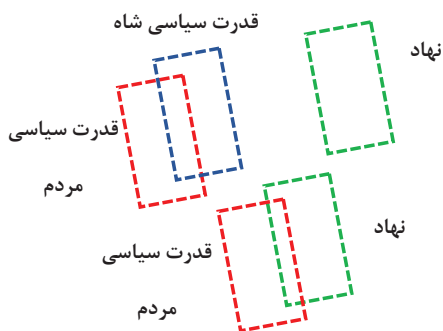
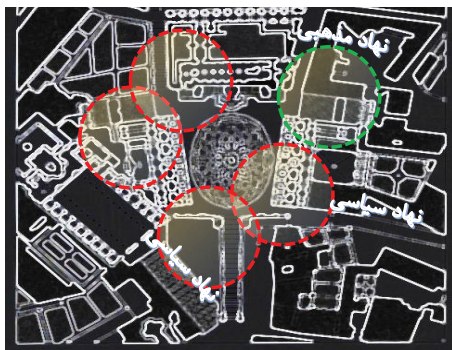
1. Civic Museum
2. The tower: Torre del Mangia and Palazzo Pubblico

جدول شماره (۶): بررسی نهادهی ساختم آن‌هایی مهم در میدان کمپیدولیو

نام میدان	ماهیت	معرفی	سال طراحی	سبک و معمار	مکان قرارگیری	نتیجه‌گیری	توضیحات
معبد و اسپاسیان	متعلق به دوران گوتیک-معبد (نهاد مذهبی)	این مجموعه در رم در انتهای غربی فروم رومی بین معبد کنکورديا و معبد زحل واقع شده است و یک معبد مذهبی و مسلط در آن دوران می‌باشد.	سال طراحی: ۸۷ میلادی	Temple of Vespasian and Titus but completed by Domitia	در قسمت جنوب غربی سایت قرار گرفته است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را مذهبی مطرح نمود، زیرا از ابتدا شکل‌گیری ساختارهای مذهبی ریشه در آن دارد.	نهاد و کارکرد مذهبی به‌طور واضح دیده می‌شود.
محل کار دادستان در گذشته	مرکز کار دادستان (نهاد سیاسی با نفع مردم)	یک دادستان منتخب که وظیفه اداره شهر را بر عهده داشت، به اواسط قرن پانزدهم بازمی‌گردد. این ساختمان در ابتدا دارای یک رواق در طبقه پایین است.	سال تکمیل: ۲۰۰۰ سال قبل میلاد	Giacomo Della Porta-Early Renaissance	در قسمت غربی سایت و در کنار مجسمه اصلی گرفته است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان این نتیجه را به دست آورد که به دلیل وجود عملکرد سیاسی نوع فضا و نهاد درگیر با آن از نوع سیاسی می‌باشد.	(محل کار دادستان) دادستان نهاد سیاسی با تأکید بر قدرت برای مردم کارکرد داشته است.
کاخ سنتوری-شهرداری	کاخی در جهت امور مردمی (با تأکید بر قدرت مردم)	ساختمان شهرداری قرن دوازدهمی روی پایه‌های رومی با برج ناقوس و عناصر میکل آنژی می‌باشد، مجلس سنای روم بود و قدمت آن قدیمی می‌باشد.	سال‌های تکمیل طراحی ۱۵۷۸-۱۵۸۲	Porta, Michelangelo - Early Renaissance	در قسمت جنوب شرقی سایت قرار گرفته است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته این میدان نهاد در جهت هدایت و کمک امور مردمی بوده است و با تأکید و نفع قدرت سیاسی مردم است.	قدرت سیاسی مردم به امور شهرداری فعالیت داشته است در نتیجه در این دسته‌بندی قرار می‌گیرد.
کلیسا سانتا ماریا آرا کولی	متعلق به دوران گوتیک-عنصر مذهبی	یک بازلیکا در رم است که در بالاترین قله کمپیدو گلیو قرار دارد. هنوز هم این کلیسای تعیین شده شورای شهر رم است و عنصر مسلط محیط است.	سال تکمیل: -	Romanesque architecture - Gothic architecture	در قسمت شمال شرقی محدوده و در کنار مجسمه	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را مذهبی مطرح نمود زیرا از ابتدا شکل‌گیری برای عبادت بوده است و قدرت داشته است.	نهاد و کارکرد مذهبی به‌طور واضح دیده می‌شود (نهاد مذهبی).
موزه کاپیتولین	مرکز کار پادشاه و نهاد بسیار حکومتی و سیاسی محدوده	یک موزه واحد شامل گروهی از موزه‌های هنر و باستان‌شناسی در پیاترا دل کامپیدو گلیو، بالای تپه کاپیتولین در رم، ایتالیا است و نقش سیاسی دارد.	سال‌های تکمیل طراحی ۱۴۷۱ میلادی	Giacomo Della Early Renaissance	در قسمت غربی سایت واقع در میدان مورد مطالعه	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان این نتیجه را به دست آورد که به دلیل وجود عملکرد سیاسی نوع فضا و نهاد درگیر با آن از نوع سیاسی می‌باشد.	(قدرت سیاسی پادشاه) در اختیار و قدرت شاه بوده است.

کلیسا سانتا ماریا در آرا کولی^۱ (نهاد مذهبی): یک بازلیکا در رم است که در بالاترین قله کمپیدو گلیو قرار دارد، هنوز هم این کلیسای تعیین شده شورای شهر رم

1.12. Basilica di Santa Maria in Ara coeli

تصویر شماره (۸): بررسی ساختارهای نهادی و کارکردی در میدان کمپیدولیو

آغاز شد. این محدوده به طور کامل در دسته بندی نهادی به طور مشخص یک مکان مذهبی تلقی می شود. ۴- میدان سن پیترو^۳ (۱۶۵۶-۱۶۶۷): از جاذبه های معروف در شهر رم، شهر کوچک واتیکان است که یک میدان بسیار بزرگ و مشهور به نام میدان سنت پیترو واتیکان محل تجمع و مرکز آن است. میدان سنت پیترو واتیکان یا پیازا سن پیترو در مقابل کلیسای سنت پیترو، یکی از مشهورترین میدان های کل ایتالیا است و محل مهمی برای گردشگرانی است که از جاذبه های دیدنی شهر واتیکان بازدید می کنند (William, 2019: 26).

کلیسا سنت پیترو^۴ (نهاد مذهبی): کلیسایی است که به سبک رنسانس ساخته شده است که در شهر واتیکان، منطقه پاپ در داخل شهر رم، ایتالیا قرار دارد. در ابتدا توسط پاپ نیکلاس پنجم و سپس پاپ ژولیوس دوم برنامه ریزی شد تا کلیسای قدیمی سنت پیترو را جایگزین کند که در قرن چهارم توسط امپراتور روم کنستانتین کبیر ساخته شد (Franco, 2017: 12).

کلیسا سنت پیترو^۵ (نهاد مذهبی): کلیسایی است که به سبک رنسانس ساخته شده است که در شهر واتیکان، منطقه پاپ در داخل شهر رم، ایتالیا قرار دارد. در ابتدا

مقدس معروف است (Albertoni, 2088: 13).

کاخ سناتوروی^۱- قدرت سیاسی مردم (ساختمان قدیمی شهرداری): ساختمان شهرداری قرن دوازدهمی روی پایه های رومی با برج ناقوس و عناصر میکل آنژ می باشد، مجلس سنای روم بود و قدمت آن به قرن دوازدهم بازمی گردد. وقتی میکل آنژ درگیر شد و روی آن کار کرد، واقعاً بزرگ شد در تپه کاپیتولین در کنار موزه های کاپیتولین قرار دارد. از اواخر قرن نوزدهم، این محل خانه شورای شهر یا تالار شهر بوده است (Aicher, 2020: 12).

مکان کار دادستان در گذشته (قدرت سیاسی مردم): مقر یک دادستان منتخب که وظیفه اداره شهر را بر عهده داشت، به اواسط قرن پانزدهم بازمی گردد. این ساختمان در ابتدا دارای یک رواق در طبقه همکف و پنجره های صلیب در طبقه اول، علاوه بر یک ردیف پنجره های کوچک در نیم طبقه بود. میکل آنژ نما را دوباره طراحی کرد (Albertoni, 2088: 13).

معبد و سپاسیان و تیتوس^۲ (نهاد مذهبی): این مجموعه در رم در انتهای غربی فروم رومی بین معبد کنکورדיا و معبد زحل واقع شده است، این کار توسط تیتوس در سال ۷۹ پس از مرگ و سپاسیان و جانشینی تیتوس

3. Saint Peter's Square
4. St. Peter's Basilica
5. St. Peter's Basilica

1. Senatorial Palace
2. Temple of Vespasian and Titus

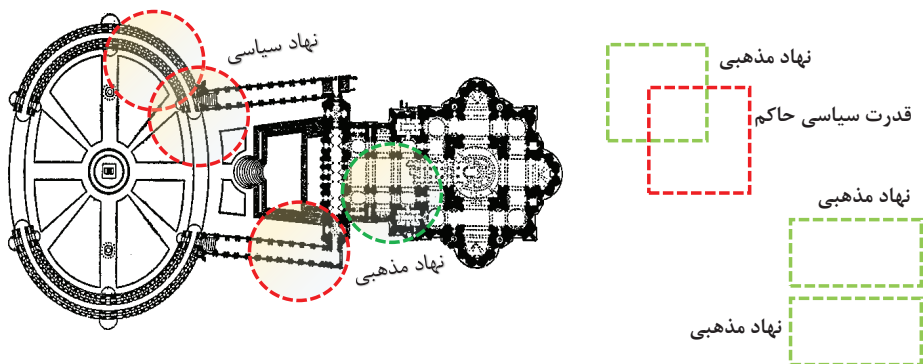
جدول شماره (۷): بررسی ساختار نهادهای ساختمان‌های مهم در میدان سن پیترو

نام میدان	ماهیت	معرفی	سال طراحی	سبک و معمار	مکان قرارگیری	نتیجه‌گیری	توضیحات
 <p>کلیسا مجموعه</p>	متعلق به دوران گوتیک-عصر مذهبی	کلیسای محلی کاتولیک است که به سنت آن در شهر واتیکان اختصاص یافته است. این کلیسا کلیسای محلی ایالت شهر واتیکان است و در ایتالیا قرار دارد.	سال طراحی: ۱۳۲۰ میلادی	Temple of Vespasian and Titus but completed by Domitia	در قسمت شرقی سایت و در کنار موزه اصلی مجموعه می‌باشد.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را مذهبی مطرح نمود زیرا از ابتدا شکل‌گیری مکانی برای ساختارهای مذهبی و عبادت در طول زمان می‌باشد.	نهاد و کارکرد مذهبی به‌طور واضح دیده می‌شود. (عصر و نهاد مذهبی)
 <p>کاخ حواری</p>	این مکان محل اقامت رسمی پاپ و یک مکان بسیار سیاسی تلقی می‌شود.	محل اقامت رسمی پاپ، رئیس کلیسای کاتولیک، واقع در شهر واتیکان است. این بنا به نام‌های کاخ پاپ و کاخ واتیکان نیز شناخته می‌شود.	سال تکمیل: ۱۵۸۷ میلادی	Giacomo Della Porta - Early Renaissance	در قسمت شمال شرقی سایت قرار گرفته و نشانه مهمی است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان این نتیجه را به دست آورد که به دلیل وجود عملکرد سیاسی نوع فضا و نهاد درگیر با آن از نوع سیاسی می‌باشد.	نهاد سیاسی / حکومتی و محل کار پاپ و حتی سیاسی بودن (با تأکید بر قدرت سیاسی شاه)
 <p>کلیسا سیستین</p>	این مکان یک عبادتگاه و کلیسا در طول زمان بوده است.	یک کلیسای کوچک در کاخ حواری، در شهر واتیکان و اقامتگاه رسمی پاپ است. این کلیسا که در اصل به‌عنوان "تماشگاه بزرگ" شناخته می‌شود و آثار هنری زیادی دارد.	سال‌های تکمیل طراحی: ۱۵۷۸-۱۵۸۲	Porta, Michelangelo - Early Renaissance	در قسمت شمال شرقی سایت و در کنار جداره قرار می‌گیرد و قدرت دارد.	با توجه به موضوعات بررسی‌شده در پژوهش می‌توان این نتیجه را گرفت که با توجه به این که این کلیسا در گذشته یک مکان مذهبی بوده است و نقش نهادی مهمی مذهبی را دارد.	نهاد و کارکرد مذهبی به‌طور واضح دیده می‌شود. (عصر مذهبی و نهاد مذهبی)
 <p>کلیسا سنت پتر</p>	متعلق به دوران باروک-عصر مذهبی	کلیسایی است که به سبک رنسانس ساخته شده است که در شهر واتیکان، منطقه پاپ در داخل شهر رم، ایتالیا قرار دارد و یک نشانه شهری می‌باشد.	سال تکمیل: ۱۶۱۵ میلادی	Baroque architecture - Giacomo Barozzi	در قسمت شمال سایت و در کنار مجسمه قرار گرفته است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را مذهبی مطرح نمود زیرا از ابتدا شکل‌گیری مکانی برای ساختارهای مذهبی است.	نهاد و کارکرد مذهبی به‌طور واضح دیده می‌شود. (عصر و نهاد مذهبی)
نتیجه‌گیری نهایی	دوره متفاوت تاریخی	محل رسمی اقامت پاپ بوده است و از این منظر جایگاه بسیار مهم و ویژه‌ای را نیز دارا می‌باشد.	-	دوره باروک و گوتیک	میدان چند هندسی	دارای کارکرد قوی سیاسی و مذهبی بوده است و عنصر مسلط آن کلیسا محسوب می‌شده است.	سیاسی/مذهبی با تسلط کلیسا بر روی محیط میدان می‌باشد.

توسط پاپ نیکلاس پنجم و سپس پاپ ژولیوس دوم برنامه‌ریزی شد تا کلیسای قدیمی سنت پتر را جایگزین کند که در قرن چهارم توسط امپراتور روم کنستانتین کبیر ساخته شد. ساخت کلیسای فعلی در

۱۸ آوریل ۱۵۰۶ آغاز شد و در ۱۸ نوامبر ۱۶۲۶ به پایان رسید (Tronzo, 2013: 29).

کاخ حواری (قدرت سیاسی شاه): محل اقامت رسمی پاپ، رئیس کلیسای کاتولیک، واقع در شهر

تصویر شماره (۹): بررسی ساختارهای نهادی و کارکردی در میدان سن پیترو

واتیکان است. این بنا به نام‌های کاخ پاپ و کاخ واتیکان نیز شناخته می‌شود. خود واتیکان به افتخار پاپ سیکستوس پنجم که بیشتر شکل کنونی کاخ را ساخته است، از این بنا به عنوان کاخ سیکستوس پنجم یاد می‌کند (Moemando, 2019: 26).

کلیسا (نهاد مذهبی): کلیسای محلی کاتولیک است که به سنت آن در شهر واتیکان اختصاص یافته است. این کلیسا، کلیسای محلی ایالت شهر واتیکان است و تحت صلاحیت معاونت شهر واتیکان قرار دارد و در کنار پورتا سنت آنا (دروازه سنت آنا)، یک گذرگاه مرزی بین‌المللی بین ایالت واتیکان و ایتالیا قرار دارد، نهاد مذهبی قرار می‌گیرد.

۵- **میدان ونیز:** (۱۸۸۵ میلادی) میدان ونیز در انتهای خیابان معروف ویا دل کورسو و در مرکز شهر رم واقع شده است. شاید اسم آن مخاطب را به یاد میدان معروف شهر ونیز، یعنی میدان سن مارکو بیندازد، این میدان بسیار شلوغ و پرترافیک می‌باشد و همچنین در تمامی دوران‌ها مکانی برای تجمع شهروندان تلقی شده است، چند مورد از جاذبه‌های دیدنی این شهر در اطراف این میدان قرار گرفته‌اند (Kington, 2012).

موزه ریزوجیمتنو^۱ (نهاد اجتماعی): در قسمت

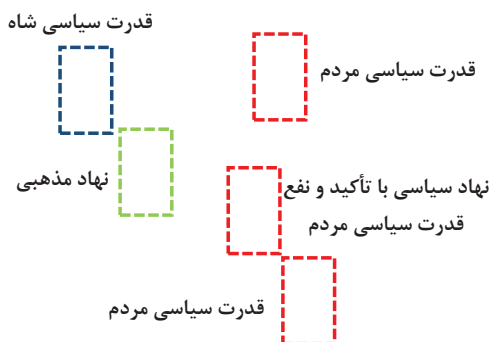
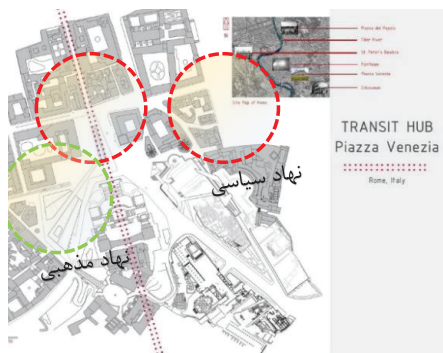
قصر ونیز^۲ (قدرت سیاسی مردم): در سمت چپ میدان ونیز، ساختمان عمارت ونیز قرار گرفته است که ساخت آن در سال ۱۴۵۱ توسط کاردینال ونیزی، پیتر باربو که بعداً با عنوان پاپ پاول دوم به مقام پاپی رسید، شروع شد و نهایتاً پس از ۴۰ سال کار مداوم توسط چندین معمار مختلف، در سال ۱۴۹۱ به اتمام رسید (لاوزی، ۲۰۱۷). بعد از ساخته شدن، این بنا محل زندگی پاپ پاول دوم بود و سپس پاپ پیوس چهارم آن را به ونیزی‌ها داد. نام‌گذاری این بنا (قصر ونیز) به خاطر کاربری آن به عنوان سفارت جمهوری ونیز بین سال‌های ۱۵۹۴ تا ۱۷۹۷ است. بعد از آن تبدیل به سفارت اتریش شد (Kington, 2012).

قصر جنرال (با تأکید و نفع قدرت سیاسی مردم): در سوی دیگر میدان، دقیقاً روبه‌روی قصر ونیز، قصر جنرال وجود دارد که بین سال‌های ۱۹۰۶ تا ۱۹۱۱

۱. Museo Centrale del Risorgimento

2. Palazzo Venezia

1. Museo Centrale del Risorgimento

تصویر شماره (۱۰): بررسی ساختارهای نهادی و کارکردی میدان ونیز

می‌باشد و هنوز هم شهرت خود را به‌عنوان مرکز سیاسی حفظ کرده است، این میدان‌های در طول قرن‌های متوالی به‌عنوان قلب سیاسی شناخته‌شده است.

در این میدان فضاهای شهری و کارکردهای متعددی وجود دارد و البته که به لحاظ کارکردی یک میدان سیاسی در طول قرن‌ها شناخته می‌شود، این میدان به دوره رنسانس بازمی‌گردد و بسیاری از ویژگی‌های و جهان‌بینی این سبک در ساختار این میدان نیز دیده می‌شود، همچنین در داخل میدان گالری اوفیزی^۲ و لوژیا دلا سینئوریا^۳، پالاتزو اوگوچونی^۴ (با نمای منسوب به رافائل که سی سال قبل از ساخت آن درگذشت) و کاخ جنرلی^۵ (در سال ۱۸۷۱) در سبک رنسانس طراحی و ساخته شده است.

تالار شهر و کیو^۶ (کاخ قدیمی) - قدرت سیاسی مردم: این مکان تالار شهری و کاخ قدیمی می‌باشد، این در و کاخ عظیمی رومی شکل یکی از چشم‌گیرترین تالارهای شهر در توسکانی می‌باشد و منظر دید آن مشرف به میدان است و تعداد زیادی مجسمه همانند

و به‌عنوان یک کپی از قصر ونیز ساخته شده است. در محل ساخت قصر جنرال دو قصر دیگر وجود داشت که در سال ۱۹۰۰ و در جریان توسعه میدان ونیز تخریب شدند (Richard, 2017: 31).

قصر بناپارت (قدرت سیاسی شاه): در سمت راست قصر ونیز، عمارت دیگری وجود دارد که به خاطر زندگی کردن مادر ناپلئون بناپارت در آن، به قصر بناپارت معروف است. بعد از شکست و تبعید ناپلئون از فرانسه، پاپ پیوس هفتم به مادر ناپلئون پناه داد و او تا پایان عمرش (۱۸۳۶) حدود ۲۰ سال در این کاخ قرن هفدهمی زندگی کرد (Tom nurse, 2017).

باسیلیکای (کلیسا) سن مارکو (نهاد مذهبی): این کلیسا توسط پاپ مارک در سال ۳۳۶ و به‌افتخار سن مارکو (یکی از کاتبان اناجیل ۴ گانه) ساخته شد. کلیسای سن مارکو که در سال ۸۰۰ و بعداً در قرن ۱۵ و ۱۸ مورد بازسازی قرار گرفته و به شکل امروزی آن درآمده، بخشی از میدان ونیز است (لاوزی، ۲۰۱۷) و این مکان در دسته‌بندی نهاد مذهبی قرار می‌گیرد.

۶- میدان پیاتزا دلا سینئورا (۱۳۳۰ میلادی): یکی از میدان‌های شهر فلورانس در ایتالیا می‌باشد که نقطه شروع اصلی پیدایش و تاریخ جمهوری فلورانس

2. Uffizi Gallery,
3. Loggia della Signoria
4. Palazzo Uguccioni
5. Assicurazioni Generali
6. Palazzo Vecchio

1. Piazza della Signoria

تصویر شماره (۱۱): نمای کاملی از میدان مورد مطالعه (میدان پیاتزا دلا سینیورا)

۱۵۵۰ برای حیوانی اوگوچونی ساخته شد. طراحی آن به شکل‌های مختلف به رافائل، میکال آنژ، آندره آپالادیو، بارتولومئو آماناتی یا رافائلو داموتلوپو نسبت داده شده است، اگرچه هیچ مدرکی وجود ندارد، اگر طراحی آن از رم در سال ۱۵۴۹ نباشد، اینکه سبک آن یادآور رافائل یا برامانته بود که در آن زمان در فلورانس تازگی داشت. این تنها ساختمان در فلورانس است (Zucconi, 1995).

ساختمان خانواده بانک‌داری^۲ (قدرت سیاسی مردم): ساختمانی در پیاتزا دلا سیگنوریا در فلورانس ایتالیا است. در اصل برای خانواده بانک‌داری ساخته شده است و به سبک نئورنسانس توسط جوزپه مارتلی طراحی شده است و یکی از معدود ساختمان‌های تجاری ساخته شده در مرکز شهر است و در نظر گرفته شده بود که یک‌خانه خصوصی باشد اما در گذشته مقر محلی شرکت بیمه عمومی است (Daylin, 2021: 21).

میدان‌های ایرانی

میدان‌های ایران با کارکرد در مقیاس شهر، به‌نوعی طراحی شده‌اند که علاوه بر آنکه در داخل محدوده شهر جای داشتند؛ فضاهایی هستند که با جداره و ابنیه کالبدی قاب شده‌اند. معماری میدان دارای کارکردهای شهری بودند و فعالیت‌های شهری در پیرامون و درون آن‌ها وجود داشته است (بیکی، ۱۳۹۸: ۱۲). معماری

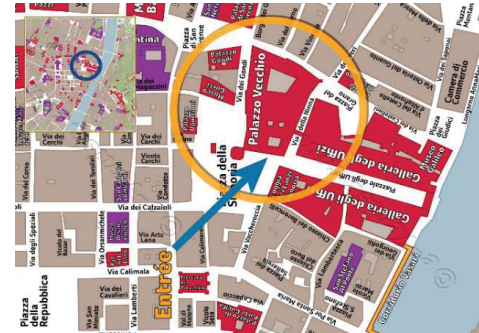
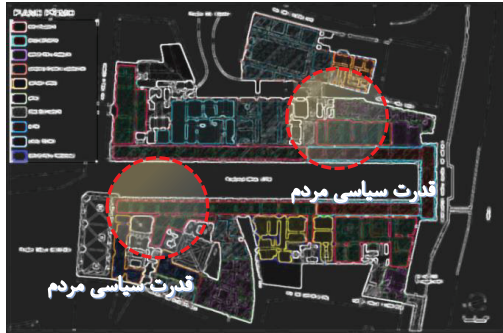
کپی مجسمه میکال آنژ و همچنین گالری مجسمه‌های نیز در آن دیده می‌شود و یکی از مهم‌ترین مکان‌های خصوصی در ایتالیا می‌باشد و میزبان نقاط فرهنگی و موزه‌ها می‌باشد (Encyclopædia Britannica, 2018). **ساختمان لوژیا دلا سینوریا (نهاد اجتماعی):** این ساختمان به‌طور رسمی با این نام از دور شناخته می‌شود، در قرن چهاردهم توسط سیمون دی فرانچسکو تالتی، لورنزو دی فیلیپو و بنچی دی سیونه طراحی و ساخته شد. گالری باز با تناسب زیبا به سبک گوتیک متأخر طراحی شد میکال آنژ یکی از برجسته‌ترین هنرمندان دوره رنسانس حتی پیشنهاد داد که در امتداد آن

طراحی گالری اوفیزی (قدرت سیاسی مردم): یک موزه هنری و برجسته می‌باشد که در مجاورت مرکز تاریخی فلورانس در منطقه توسکانی واقع شده است، یکی از مهم‌ترین و پربازدیدترین موزه‌های ایتالیا و همچنین یکی از بزرگ‌ترین و شناخته‌شده‌ترین موزه‌ها هنری در جهان می‌باشد از این رو به آن نام «دفاتر» نیز می‌دهند، طبقه آخر گالری برای خانواده و مهمانان آن‌ها طراحی شد و شامل مجموعه مجسمه‌های رومی می‌باشد، این گالری در دوران گذشته نقش و هویت سیاسی داشته است.

پالاتزو اوگوچونی^۱ - (قدرت سیاسی شاه): یک کاخ دوران رنسانس در مرکز ایتالیا می‌باشد، این کاخ از سال

2. Palazzo delle Assicurazioni Generali, Florence

1. Palazzo Uguccioni

تصویر شماره (۱۲): بررسی ساختارهای نهادی و کارکردی میدان بیتاز دلا سینیورا

(ضیایی، ۱۳۹۵: ۱۹).

ساختمان عالی قاپو (قدرت سیاسی شاه): ساختمانی است که در واقع در ورودی دولت‌خانه صفوی بوده و در ابتدا شکلی ساده داشته، به مرور زمان و در طول سلطنت شاه‌عباس طبقاتی به آن افزوده شدند و در زمان شاه‌عباس دوم ایوان ستون‌دار به آن افزوده شد. این بنا در ضلع غربی میدان نقش جهان و روبروی مسجد شیخ لطف‌الله واقع شده است. ارتفاع آن ۴۸ متر است و ۶ طبقه دارد که با راه‌پله‌های مارپیچ می‌توان به آن‌ها رسید. آنچه باعث گردیده است (رضوانی، ۱۳۹۴: ۲۵).

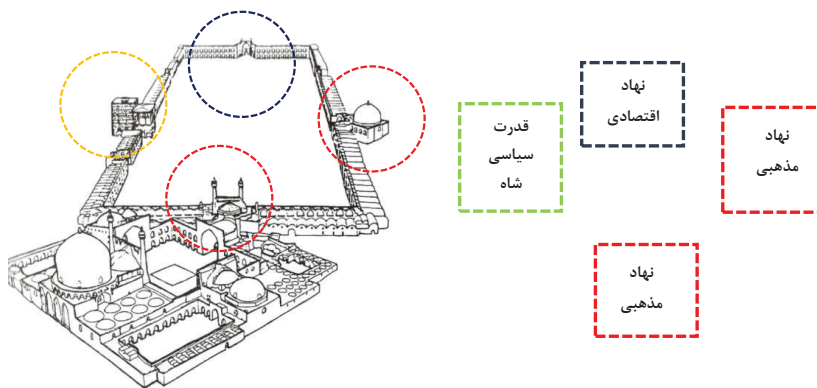
مسجد شاه (مسجد جامع عباسی - نهاد سیاسی با تأکید بر قدرت شاه): مسجد شاه که با نام‌های مسجد سلطانی و مسجد جامع عباسی نیز شهرت دارد، مهم‌ترین مسجد تاریخی اصفهان و یکی از مساجد میدان نقش جهان است که در طی دوران صفوی ساخته شد و از بناهای مهم معماری اسلامی ایران به شمار می‌رود. این بنا شاهکاری جاویدان از معماری کاشی‌کاری و نجاری در قرن یازدهم هجری است (عماری، ۱۳۹۲: ۱۱).

مسجد شیخ لطف‌الله (نهاد مذهبی): یکی از مسجدهای تاریخی و شناخته شده شهر اصفهان، در ضلع شرقی میدان نقش جهان است که در دوران

میدان به شکلی است که عرصه نمایشی باشد برای زندگی یک شهر، از حرکت، کوشش و تلاش برای زندگی و سرزندگی شهروندانش خبر می‌دهد (بیکی، ۱۳۹۸: ۱۲).

میدان‌های معروف ایران در شهرها جایی است که تعاملات و روابط اجتماعی در آن امکان وقوع می‌یابند و زمینه دیدارهای چهره به چهره شهروندان و گفتگو را فراهم می‌آورد. معماری میدان شهری با کیفیت‌های فضایی مناسب امروزه به‌عنوان یکی از دغدغه‌های طراحان در حوزه‌ی شهرسازی قرار گرفته است. یکی از این کیفیت‌ها خاطر‌انگیزی است، میدان‌های ایرانی در دوره‌های مختلف شاهد حضور کاربری‌های متفاوت و متنوع در بدنه خود بوده‌اند که نقش اساسی بر روی جو سیاسی شهر گذاشته است و این نقش نهادی در دوره‌های مختلف تفاوت پیدا کرده است؛ و هویت خود را به‌طور کامل حفظ کرده است.

۱- میدان نقش جهان (۱۰۲۰ هجری): میدان نقش جهان یکی از معروف‌ترین و قدیمی‌ترین میدان‌های ایران است که بناهای تاریخی موجود در چهار طرف میدان نقش جهان شامل عالی قاپو، مسجد شاه (مسجد امام)، مسجد شیخ لطف‌الله و سردر قیصریه که ورودی اصلی بازارچه اصفهان است، علاوه بر این بناها دویست حجره دوطبقه پیرامون میدان می‌باشد

تصویر شماره (۱۳): بررسی ساختارهای نهادی و کارکردی میدان نقش جهان

۲- میدان امیر چخماق (۸۴۱ هجری): میدان امیرچخماق نام میدانی در شهر یزد است. مجموعه امیرچخماق یزد شامل بازار، تکیه، مسجد و دو آب‌انبار است که قدمتشان به دوره تیموریان می‌رسد. تکیه امیر چخماق در سال ۱۳۳۰ و مسجد امیرچخماق در سال ۱۳۴۱ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیدند. میدان امیرچخماق، یکی از شاخص‌ترین مجموعه‌های تاریخی و گردشگری در شهر یزد محسوب می‌شود. (رادفر، ۱۳۹۶: ۱۲).

مسجد امیر چخماق قدیمی‌ترین بنای میدان (نهاد مذهبی): مسجد امیر چخماق که با نام مسجد دهوک نیز شناخته می‌شود، قدیمی‌ترین بنای میدان است. این مسجد از لحاظ زیبایی و وسعت در جایگاه دوم مساجد شهر یزد قرار دارد. این مسجد از جهات مختلف دارای در ورودی است که دسترسی به آن را راحت کرده است (ضیایی، ۱۳۹۶: ۱۸).

بازار حاجی قنبر (اقتصادی - اجتماعی): همان‌طور که می‌دانید تمامی شهرها یک بازار مرکزی دارد که

صفوی ساخته شده است. این مسجد شاهکاری از معماری و کاشی‌کاری قرن یازدهم هجری است، مسجد شیخ لطف‌الله به فرمان شاه‌عباس اول در مدت هجده سال بنا شده و در ضلع شرقی میدان نقش جهان و مقابل عمارت عالی‌قاپو و در همسایگی مسجد شاه واقع شده است.

سردر بازار قیصریه در میدان نقش جهان: (نهاد اقتصادی / بازار): سردر قیصریه بنایی تاریخی مربوط به دوره صفویه است که در ورودی اصلی بازار اصفهان در میدان نقش جهان جای گرفته است. این اثر در تاریخ ۱۵ دی ۱۳۱۰ با شماره ثبت ۱۰۳ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. سردر قیصریه شامل چهار درب فرعی، یک دروازه اصلی و یک حوض بوده که حوض آن حدود دهه ۱۳۴۰ شمسی به باغچه تبدیل شد ولی اکنون احیاء شده است. بر بالای سردر، نقاشی‌هایی به قلم رضا عباسی به چشم می‌خورد. ناقوس دیر هرمز و همچنین ساعت موجود در قلعه پرتغالی‌های جزیره هرمز، (به قطر حدود ۸۰ سانتیمتر) پس از فتح آن جزیره به اصفهان آورده شد و در بالای این سردر نصب شد.

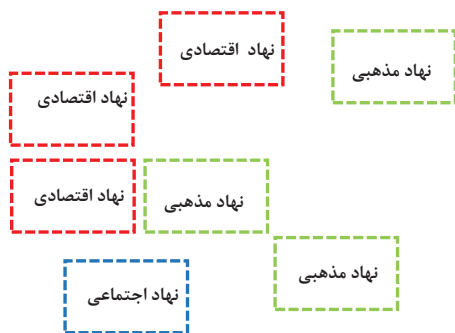
جدول شماره (۸): بررسی ساختار نهادی و کارکردی میدان نقش جهان

نام میدان	ماهیت	معرفی	سال طراحی	سبک و معمار	مکان قرارگیری	نتیجه گیری	توضیحات
ساختمان عالی قاپو	متعلق به دوران صفویه/ شاهنشین	ساختمانی است که در واقع در ورودی دولت‌خانه صفوی بوده و در ابتدا شکلی ساده داشته، به مرور زمان و در طول سلطنت شاه عباس طبقاتی به آن افزوده شدند و جز نشانه‌های شهری محسوب می‌شود.	سال طراحی: ۹۷۳-۹۷۷ خورشیدی	سبک معماری: اصفهانی از منظر پیرنیا معمار: استاد علی اکبر اصفهانی	در قسمت غربی سایت و در کنار مسجد اصلی مجموعه قرار دارد.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان آن را نهاد سیاسی/ حکومتی دانست زیرا مقرر شده است و کاملاً هویت سیاسی آن مشخص می‌باشد و نمی‌توان آن را نادیده گرفت.	کارکرد و ساختار آن سیاسی/ حکومتی بوده است. (با تأکید بر قدرت سیاسی شاه بوده است)
مسجد شاه، مسجد جامع	این مکان کاربری مذهبی داشته است.	مسجد شاه که با نام‌های مسجد سلطانی و مسجد جامع عباسی نیز شهرت دارد، مهم‌ترین مسجد تاریخی اصفهان و یکی از مساجد میدان نقش جهان است.	در سال ۱۰۲۰ هجری به فرمان شاه ساخته شده.	سبک معماری: اصفهانی از منظر پیرنیا معمار: استاد علی اکبر اصفهانی	در قسمت جنوبی میدان واقع شده و عنصر است جنوبی است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان این نتیجه را به دست آورد که به دلیل وجود عملکرد و کاربری مذهبی در دسته‌بندی نهاد قرار می‌گیرد.	در دسته‌بندی مذهبی در بین نهادها قرار می‌گیرد.
مسجد شیخ لطف‌الله	این مکان کاربری مذهبی داشته است.	یکی از مسجدهای تاریخی و شناخته شده شهر اصفهان، در ضلع شرقی میدان نقش جهان است که در دوران صفوی ساخته شده است، شاهکاری از معماری و کاشی‌کاری تلقی می‌شود.	اول قرن یازده هجری، در سال ۱۰۱۱ هجری قمری (۱۶۰۲ میلادی)	سبک معماری: اصفهانی از منظر پیرنیا معمار: استاد علی اکبر اصفهانی	در قسمت شرقی سایت واقع شده و یکی از جداره‌های اصلی آن در میدان و مرکز آن قرار دارد.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان این نتیجه را به دست آورد که به دلیل وجود عملکرد و کاربری مذهبی در دسته‌بندی نهاد قرار می‌گیرد و عملکرد مذهبی دارد.	در دسته‌بندی مذهبی در بین نهادها قرار می‌گیرد.
سردر بازار قصریه	مکانی برای دادوستد و مرکز اقتصادی می‌باشد.	سردر قصریه بنایی تاریخی مربوط به دوره صفویه است که در ورودی اصلی بازار اصفهان در میدان نقش جهان جای گرفته است.	سال تکمیل: ۱۱۱۸ میلادی	سبک معماری: اصفهانی از منظر پیرنیا معمار: -	در قسمت شمال شرقی سایت و در کنار بازارهای خرید.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را اقتصادی/ بازار مطرح نمود زیرا از ابتدا شکل‌گیری مکانی برای اقتصاد می‌باشد.	نهاد و کارکرد بازار/ اقتصاد به‌طور واضح دیده می‌شود.

شریان اصلی اقتصادی شهر است. بازار حاجی قنبر و انجام مراسم نخل برداری حاکم در قسمت شاه‌نشین و بانوان در دیگر قسمت‌ها مراسم را تماشا می‌کنند. در قرن ۱۳ و بر سر در بازار این میدان دو مناره بزرگ وجود داشت که بر اثر فعل و انفعالات دوره پهلوی بخشی از جداره اصلی تکیه باقی‌ماند که در حال حاضر به‌عنوان تنها جداره اصلی میدان امیر چخماق شناخته می‌شود (میراثی، ۱۳۹۸، ۱۴).
تکیه امیر چخماق (نهاد مذهبی): تکیه به مکانی گفته می‌شود که غرفه‌های زیادی دارد و در هنگام عزاداری

جدول شماره (۹): بررسی ساختار نهادی و کارکردی در میدان امیرچخماق

نام میدان	ماهیت	معرفی	سال طراحی	سبک و معمار	مکان	نتیجه گیری	توضیحات
مسجد امیر چخماق	متعلق به دوران تیموریان و کاربری آن مذهبی بوده است.	مسجد امیر چخماق که با نام مسجد دهوک نیز شناخته می‌شود، قدیمی‌ترین بنای میدان است. این مسجد از لحاظ زیبایی و وسعت در جایگاه دوم مساجد شهر یزد قرار دارد و کتیبه‌های مهمی دارد.	سال طراحی: ۷۱۱-۹۱۱ ۹ خورشیدی	سبک معماری: دوران تیموری معمار: امیر جلال‌الدین چخماق - بانی معمار: حاجی حسین عطار	مجاورت با کاروان‌سرا محدود و همچنین در نزدیکی بازار اصلی کناری مجموعه قرار گرفته است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را مذهبی مطرح نمود زیرا از ابتدا شکل‌گیری مکانی برای ساختارهای مذهبی و عبادت در طول زمان بوده است.	نهاد و کارکرد مذهبی به‌طور واضح دیده می‌شود.
بازار حاجی قنبر - اقتصادی	این مکان کاربری اقتصادی و بازار دارد.	بازار حاجی قنبر در مجموعه امیرچخماق در دوره پهلوی به‌واسطه ساخته‌شدن خیابان شاه به دو قسمت تقسیم شد. همچنین به علت این خیابان‌کشی است.	سال طراحی: ۱۳ هجری	سبک معماری: دوره تیموریان معمار: -	در قسمت شمال‌غربی سایت قرار گرفته است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان این نتیجه را به دست آورد که به دلیل وجود عملکرد اقتصادی و بازار نوع فضا و نهاد درگیر با آن از نوع بازار است.	نهاد بازار / اقتصاد نقش اصلی این مجموعه می‌باشد و همچنین نقش اجتماعی نیز دارد.
تکیه امیر چخماق	کاربری آن مکان مسجد (مذهبی) بوده است.	در قرن ۱۳ و بر سر در بازار این میدان دو مناره بزرگ وجود داشت که بر اثر فعل و انفعالات دوره پهلوی بخشی از جداره اصلی تکیه باقی ماند و در حال حاضر تنها جداره اصلی است.	سال‌های طراحی و تکمیل پروژه: قرن ۱۳	سبک معماری: دوره تیموریان معمار: -	در قسمت مرکزی میدان نقاط نقل میدان واقع شده است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را مذهبی مطرح نمود زیرا از ابتدا شکل‌گیری مکانی برای ساختارهای مذهبی و عبادت در طول زمان بوده است.	در دسته‌بندی مذهبی در بین نهادها قرار می‌گیرد
آب‌انبار میدان	متعلق به دوران تیموری است.	در مجموعه تاریخی امیر چخماق سه آب‌انبار وجود دارد که یکی از آن‌ها با نام آب‌انبار میدان از بین رفته است و در حال حاضر ثبت میراث است.	سال تکمیل: ۱۳ هجری	سبک معماری: دوره تیموریان معمار: -	در قسمت شمال‌غربی و در کنار بازارهای خرد.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان این نتیجه را به دست آورد که به دلیل وجود عملکرد اجتماعی نوع فضا و نهاد درگیر با آن است.	نهاد اجتماعی

تصویر شماره (۱۴): بررسی ساختارهای نهادی و کارکردی ساختمان‌های مهم در میدان امیرچخماق

جدول شماره (۱۰): بررسی ساختار نهادی و کارکردی میدان گنجعلی خان

نام میدان	ماهیت	معرفی	سال طراحی	سبک و معمار	مکان	نتیجه گیری	توضیحات
مدرسه و کاروانسرا	متعلق به دوران صفویه و کاربری آموزشی داشته است.	یکی از حوزه‌های علمیه مشهور کرمانی تبدیل شده بود که چهار ایوانش چهارطاق باز بود برای طلبه‌ها. همین که ضلع شرقی میدان را نگاه کنید، اول مدرسه بود و بعد شد حوزه علمیه	سال طراحی: ۱۰۰۷-۱۰۲۱ خورشیدی	سبک معماری: اصفهانی / دوران صفویه معمار: نامشخص	در قسمت شرقی سایت و در کنار بازار مجموعه و بازار	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نوع نهاد درگیر را اجتماعی مطرح نمود زیرا از ابتدا شکل‌گیری مکانی برای ساختارهای آموزشی و عبادت در طول زمان بوده است.	نهاد و کارکرد مذهبی به‌طور واضح دیده می‌شود.
ضرابخانه در میدان	این مکان برای ضرب سکه استفاده می‌شده است.	ضرابخانه در ضلع شمالی میدان واقع شده و از ویژگی تزیینات داخلی آن می‌توان به گچ‌بری اشاره کرد که به‌شکل آجر کاذب است.	سال طراحی: ۱۳ هجری	سبک معماری: اصفهانی / دوران صفویه معمار: نامشخص	در قسمت شمال‌شرقی سایت قرار گرفته است.	با توجه به موضوعات بررسی شده در پژوهش می‌توان این نتیجه را گرفت که با توجه به این که این مجموعه در گذشته مکان اقتصادی است.	با توجه به در اختیار بودن کارکرد آن برای حکومت در دست‌بندی نهاد سیاسی یا تأکید بر قدرت شاه می‌باشد.
حمام میدان گنجعلی	کاربری آن حمام بوده است.	تزیینات گچ‌بری و نقاشی‌های سردر حمام به دو بخش تقسیم می‌شود. بخش بالایی مقرنس که مربوط به دوره صفویه می‌باشد.	سال‌های طراحی و تکمیل پروژه: ۱۰۲۱ شمسی	سبک معماری: اصفهانی / دوران صفویه معمار: نامشخص	در قسمت جنوبی میدان و نقاط نقل میدان واقع شده است.	با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان این نتیجه را به دست آورد که به دلیل وجود عملکرد اجتماعی نوع فضا و نهاد درگیر با آن اجتماعی است.	در دست‌بندی اجتماعی و محلی قرار می‌گیرد زیرا ویژگی‌های هر دو نهاد را دارد.

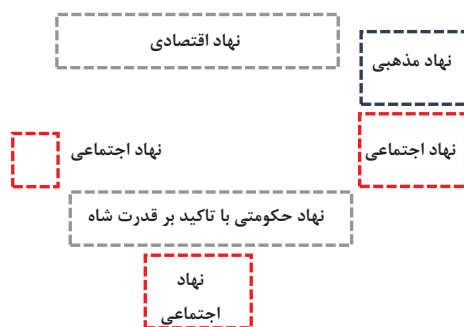
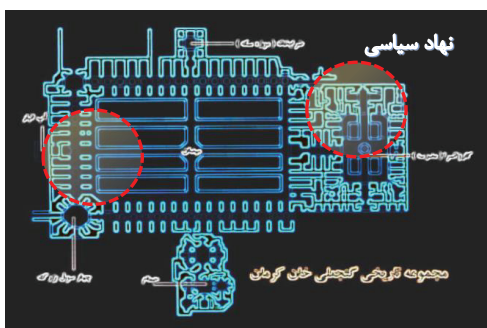
(محمدی، ۱۳۹۵: ۱۲).

۳- میدان گنجعلی خان (۱۰۰۵ هجری): مجموعه گنجعلی خان کرمان یکی از جاذبه‌های مهم کرمان است که به سبب گستردگی و تنوع بخش‌های مختلف آن، شهرت زیادی برای گردشگری این شهر به وجود آورده است. مجموعه گنجعلی خان شامل زیرساخت‌های شهری است که برای توسعه شهر کرمان در آن روزگار بنا شد و اکنون بخش مرکزی و مهمی از بافت سنتی و تاریخی کرمان را تشکیل می‌دهد (ایزدی، ۱۳۹۸: ۱۷).

مدرسه و کاروانسرا (نهاد اجتماعی): یکی از حوزه‌های علمیه مشهور کرمان است. این بنا در ضلع شرقی میدان گنجعلی خان قرار دارد و در گذشته مدرسه‌ای پررونق بود که بعدها به کاروانسرا تبدیل

ستی فاطمه خاتون نام همسر امیر چخماق بنیان‌گذار مجموعه بسیار زیبا و بزرگ امیر چخماق است که به جهت آبادانی این منطقه تلاش بسیار زیادی کرده است. این بانو که آرامگاهش در شمال این میدان قرار دارد، در قرن نهم از دنیا رفته است و مسافران و توریست‌ها بر سر مزار او رفته و یادش را گرامی می‌دارند.

آب انبارهای میدان امیر چخماق (نهاد اجتماعی): در مجموعه تاریخی امیر چخماق سه آب‌انبار وجود دارد که یکی از آن‌ها با نام آب‌انبار میدان از بین رفته است و در حال حاضر دو آب‌انبار باقی مانده که از آن‌ها به‌عنوان بنای تاریخی یاد می‌شود. این آب‌انبارها در حدود ۴۰ سال پیش همچنان مورد استفاده مردم بوده است؛ ولی در حال حاضر با ورود شبکه آبلوله‌کشی شهری، این آب‌انبارها به دست فراموشی سپرده شده‌اند

تصویر شماره (۱۵): بررسی ساختار نهادی و کارکردی ساختمان‌های مهم میدان گنجعلی خان

نمازخانه کاروانسرای بزرگ مجموعه یا مدرسه مجاور بوده است. بنای مسجد، کوچک و شامل یک شبستان و ایوان ورودی می‌شود. ایوان آن نمای ساده‌ای دارد و روی آن طرح‌هایی هندسی روی گچ دیده می‌شود. کف ایوان سنگی است (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۲).

حمام (نهاد اجتماعی - محلی): تزئینات گچ‌بری و نقاشی‌های سردر حمام به دو بخش تقسیم می‌شود. بخش بالایی مقرنس که مربوط به دوره صفویه و دارای تزئینات گل و بوته و گچ‌بری است. این بخش در سال ۱۳۷۴ هجری شمسی توسط اداره میراث فرهنگی استان کرمان مرمت شد. بخش پایینی مربوط به دوره قاجاریه است که روی تزئینات دوره صفویه کشیده شده است.

ضرابخانه (نهاد حکومتی): ضرابخانه در ضلع شمالی میدان واقع شده و از ویژگی تزئینات داخلی آن می‌توان به گچ‌بری اشاره کرد که به شکل آجر کاذب است. این بنا، گنبد بلندی دارد و در بالای آن کلاه‌فرنگی قرار گرفته است که بخشی از نور داخل را تأمین می‌کند. کف بنا و زیر نورگیر، حوض مربع شکلی وجود دارد. سردر بنا ساده و تزئین آن آجرکاری گچی است (مزین، ۱۳۹۶: ۱۳).

آب‌انبار (نهاد اجتماعی): یکی دیگر از بخش‌های

شد. بر کاشی‌های کتیبه سردر آن، تاریخ ۱۰۰۷ هجری قمری نقش بسته و معمار آن محمد سلطانی یزدی بوده است. این مدرسه در حال حاضر به‌عنوان دانشکده هنر وابسته به دانشگاه باهنر کرمان استفاده می‌شود (کریمی، ۱۳۹۷: ۲۸).

فضای عمومی میدان (نهاد اجتماعی): از آثاری که از مجموعه گنجعلی خان باقی مانده، میدانی در مرکز شهر است که در حاشیه بازار بزرگ قرار دارد. در سه ضلع میدان، بازار واقع شده و در ضلع دیگرش سرای گنجعلی خان قرار دارد. طاق‌نماهای آجری، کاشی‌کاری، فضای سبز، حوض آب و دیگر آثار دیدنی، زیبایی این میدان را دوچندان کرده‌اند.

بازار (نهاد اقتصادی - اجتماعی): بازار در بخش جنوبی میدان گنجعلی خان به چشم می‌خورد. در سمت راست این بازار، حمام تاریخی گنجعلی خان و ۱۸ مغازه وجود دارد و در سمت چپ آن طاق‌نماهایی طراحی شده‌اند که زیر این طاق‌نماها، دست‌فروشان به کار مشغول هستند. در انتهای بازار گنجعلی خان، بازار زرگری قرار دارد که به قیصریه معروف است (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۲).

مسجد گنجعلی خان (نهاد مذهبی): در ضلع شمال‌شرقی میدان گنجعلی خان واقع شده و ظاهراً

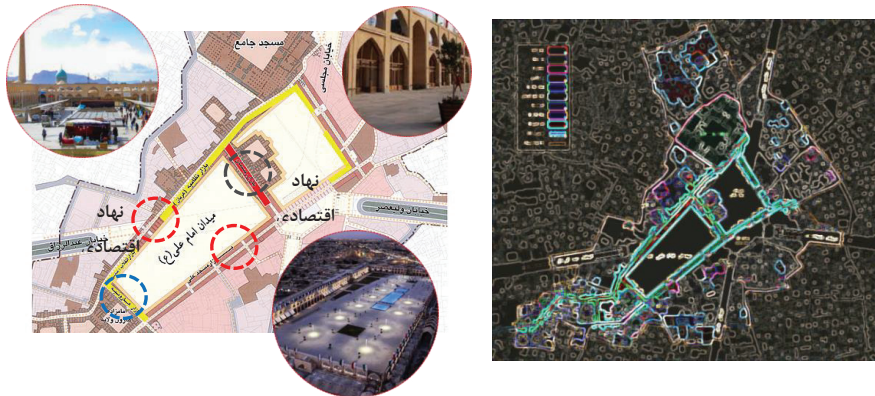

تصویر شماره (۱۶): بررسی ساختار نهادی در میدان صاحب آباد تبریز و نهادهای موثر در آن

این مجموعه تاریخی است که دقیقاً در ضلع مقابل کاروانسرا قرار دارد. آب‌انبار تاریخی و زیبای علی‌مردان خان در داخل بازار مسگری قرار دارد. این آب‌انبار جزو مجموعه زیبا و بزرگ گنجعلی‌خان می‌باشد. بنای آب‌انبار به‌مانند مجموعه گنجعلی‌خان متعلق به دوره صفویان است و بر اساس کتیبه نصب شد بر روی سردر، تاریخ احداث دقیق آب‌انبار به سال ۱۲۰۹ هجری قمری بازمی‌گردد.

۴- میدان صاحب آباد تبریز: میدان صاحب‌آباد (به زبان ترکی صاحب‌آواد، صاحب‌الامر فعلی) شامل مجموعه‌ای بود که شروع ساخت آن به دوره اباق‌خان ایلخانی و در دوره صدارت شیخ محمد جوینی که از علما و نویسندگان و شعرای بنام زمان خود بود برمی‌گردد. سال ۱۳۴۵ هجری شمسی، در پی احداث خیابان دارایی (شهید مدنی کنونی) توسط حکومت پهلوی، بخشی از محوطه این مجموعه تخریب شد و بقعه صاحب‌الامر و مسجد ثقة‌الاسلام در یک‌سو و مدرسه اکبریه و بازارچه در سوی دیگر خیابان قرار گرفتند و از مجموعه‌های تاریخی و ارزشمند ایران می‌باشد (حقی، ۱۳۹۸: ۱۳).

۵- میدان عتیق: (دوره سلجوقیان): میدان امام علی (ع) از جاهای دیدنی اصفهان می‌باشد که این میدان در گذشته با نام عتیق خوانده می‌شد، زمانی مهم‌ترین میدان اصفهان بود؛ اما میدان نقش‌جهان، کسبه را به سوی خود خواند و عتیق، کهنه میدان نام گرفت. میدان عتیق اصفهان هنوز هم یکی از میادین مهم اصفهان

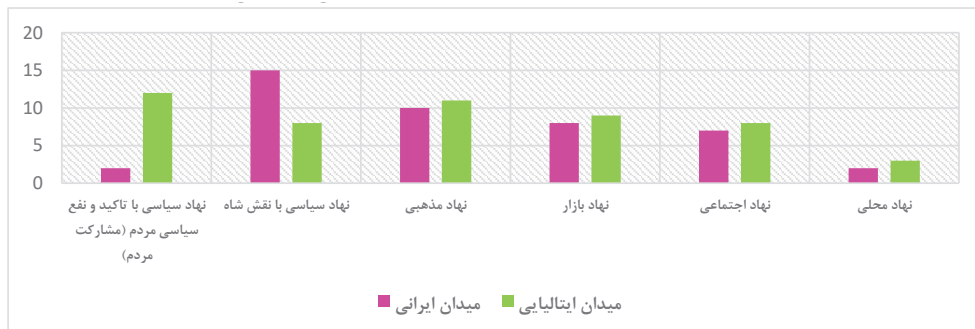

تصویر شماره (۱۷): بررسی ساختار نهادی و کارکردی ساختمان های مهم در میدان امام علی

بحث و نتیجه گیری

با توجه به بررسی های صورت گرفته در این پژوهش یکی از مهم ترین نتایج، تفکیک نظام قدرت در میدان های شهرهای ایرانی و اروپایی می باشد که در هر دو جامعه این تعریف روابط قدرت متفاوت می باشد و از این رو فضاهای شهری (میدان های شهری) به عنوان تجلی فضایی روابط قدرت بر روی کاربری ها تأثیر گذاشته است به طوری که نهادهای سیاسی در میدان های ایرانی اغلب دارای قدرت سیاسی شاه بوده است در حالی که در میدان های اروپایی با وجود کاربری های سیاسی متعدد به معنی بسته تر بودن نظام سیاسی (غیر دموکراتیک) در این میدان های شهری نبوده است بلکه بلعکس نشان دهنده جامعه مدنی و مشارکت مردم در امور سیاسی بوده است، با توجه به این که میدان های شهری در اروپا در قرون وسطی مکانی بسته به لحاظ اجتماعی و اغلب با قدرت کلیسا بوده است اما این روند در دوران بعد قرون وسطی (باروک، گوتیک و ..) که در این پژوهش آن ها مورد بررسی قرار گرفته اند مکانی برای بیان تفکرات و مشارکت مردمی در امور نهاد سیاسی بوده است. مکان هایی همچون دفتر شهردار، دادستان و ... بخشی از تعریف قدرت سیاسی

محسوب می شود. امروزه اگرچه آن را به نام کهنه میدان یا سبزه میدان می شناسند، اما روزی این میدان با وسعتی قریب به دو برابر آنچه امروز دیده می شود، میدان اصلی شهر اصفهان بود (ایزدی، ۱۳۹۶: ۱۲). پیشینه تاریخی: بر اساس اسناد موجود میدان عتیق اصفهان پیش از صفویه و در دوران سلجوقیان، میدان اصلی و مرکز اصلی شهر اصفهان محسوب می شده است. زمانی که شاه عباس صفوی میدان نقش جهان را می سازد. با توجه به بررسی های میدان دارای ۴ جداره و کارکرد اصلی می باشد که همه جداره آن کاربری و کاربرد بازار را دارا می باشند. بازارهای محدوده شامل بازار نظامیه در قسمت شمالی سایت، بازار مسجدعلی در قسمت جنوبی سایت، بازار هارونیه در قسمت غربی سایت و بازار رفسنجان در قسمت شرقی واقع شده است و در دسته بندی نهادی در دسته نهاد اقتصادی/ بازار می باشد که می توان در مجموع گفت این میدان یک میدان اقتصادی تلقی می شود. این میدان با توجه به کارکردهای اقتصادی اطراف آن یک میدان تک نهادی (میدان اقتصادی) تلقی می شود و همچنین جز معدود میدان های ایرانی است که این ویژگی ها را دارا می باشد.

نمودار شماره (۱): مقایسه نهادی بین میدان های ایرانی و ایتالیایی

و بر این اعتقاد است که این موضوع در تمدن های ایرانی کاخ ها و ... برای حکمروایی پادشاه بوده است و محلی غیر دموکراتیک را به وجود آورده است. در مورد سایر نهادهای شهری نهادهای مذهبی در میدان های ایرانی (مسجد) در میدان های اروپایی (کلیسا) به عنوان عنصر مشترک وجود داشته است، نقش نهادهای اقتصادی در میدان های ایرانی نیز در میدان هایی همچون عتیق وجود داشته است ولی در میدان های اروپایی به عنوان خطوط اقتصادی مهم عمل می کرده است و همچنین در کنار میدان های اروپایی کاربری های مسکونی وجود داشته اند که نقش محلی به میدان ها تزریق می کرده است در حالی که در میدان های ایرانی دیوارهای میدان اغلب صلب بوده است و نهادهای محلی در میدان های اصلی نقش قوی نداشته اند.

دوره مهم تاریخی بعدی در تکامل میدان را باید سده های ۱۰ و ۱۱ میلادی در ایتالیا دانست که پاتزا یا میدان بر پایه فوروم های رومی شکل گرفت و توسعه یافت. در این دوره ابتدا با انحصار طبلی اشراف و کلیسا فضاهای عمومی و خیابان ها با ساختن دیوار و قلعه از دسترس عموم خارج شد که در نتیجه آن فضاهای باز کوچکی مقابل کلیساها و میان قلعه ها شکل گرفت که امروزه شهروند را عمیق تر ساخته است.

در جمع بندی نهادی میدان های ایرانی و اروپایی این موضوع را باید در نظر گرفت که ارتباط میان حضور پذیری مردم در فضاهای شهری میدان باید به همان میزانی باشد که حضور سیاسی نیز دارند که این موضوع سبب ارتقای مفهوم شهروندی در میدان های شهری می شود، پیشینه مفهوم شهروندی به دولت یونان و جامعه غرب بازمی گردد به طوری که ماکس

در جمع بندی نهادی میدان های ایرانی و اروپایی این موضوع را باید در نظر گرفت که ارتباط میان حضور پذیری مردم در فضاهای شهری میدان باید به همان میزانی باشد که حضور سیاسی نیز دارند که این موضوع سبب ارتقای مفهوم شهروندی در میدان های شهری می شود، پیشینه مفهوم شهروندی به دولت یونان و جامعه غرب بازمی گردد به طوری که ماکس

در جمع بندی نهادی میدان های ایرانی و اروپایی این موضوع را باید در نظر گرفت که ارتباط میان حضور پذیری مردم در فضاهای شهری میدان باید به همان میزانی باشد که حضور سیاسی نیز دارند که این موضوع سبب ارتقای مفهوم شهروندی در میدان های شهری می شود، پیشینه مفهوم شهروندی به دولت یونان و جامعه غرب بازمی گردد به طوری که ماکس

در جمع بندی نهادی میدان های ایرانی و اروپایی این موضوع را باید در نظر گرفت که ارتباط میان حضور پذیری مردم در فضاهای شهری میدان باید به همان میزانی باشد که حضور سیاسی نیز دارند که این موضوع سبب ارتقای مفهوم شهروندی در میدان های شهری می شود، پیشینه مفهوم شهروندی به دولت یونان و جامعه غرب بازمی گردد به طوری که ماکس

شکل شماره (۱۸): مدل مفهومی مقایسه نهادی بین میدان های ایرانی و میدان های ایتالیایی

به صورت میدانچه های کوچکی در محله های قدیمی شهرهای ایتالیا دیده می شوند، اما به تدریج با تشکیل دولت شهرها قدرت اشراف و کلیسا کاهش یافت و خیابانها و مکان های عمومی به روی همه شهروندان باز شدند. میدانها بازسازی و کلیساهای بزرگ، دادگاهها، دفاتر شورای شهر و بازار در اطراف آنها ساخته شدند. در قرن های بعدی نیز شهرهای جدیدی ظهور کردند که میدانها با کاربری های گوناگون نقش اصلی در شکل گیری آنها را داشتند. در ایران نیز از شهرهای ساسانی گرفته چه آن زمان که سلسله مراتب فضایی برای شهروندان وجود داشت تا بعد از ورود اسلام که برابری فضایی برای همه حاکم شد، نقش میدان به عنوان مرکزی برای تجمعات شهری، دادوستد و مراسم های مذهبی و حکومتی غیر قابل انکار است؛ اما توسعه و رشد میدان را در شهرسازی بعد از اسلام با شکل گیری محله های نیمه مستقل با محوریت مسجد، بازار و میدان می توان دید که برحسب قومیت و یا شغل ساکنان ظاهر می شوند، در این شهرها میدان های اصلی در مرکز شهرها به خاطر حضور مسجد جامع به عنوان اصلی ترین مکان تجمع مذهبی ظهور می کنند و رفته رفته نقش چند منظوره ای می یابند.

در میدان های ایتالیایی نقش شهروندان بسیار ملموس تر بوده است و تنوع نهادهای سیاسی به نفع مردم و نشان دهنده اهمیت جامعه مدنی و مشارکت آنها داشته است در حالی که در میدان های ایرانی نقش سیاست به نفع شاه بوده است و شهروندان دخالتی در این امور در میدان های شهری نداشته اند، با توجه به بررسی های صورت گرفته نهادهای مردمی در میدان های ایتالیا (۶) مورد میدان مورد بررسی قرار گرفته اند) در حدود ۱۵ مورد بوده است در حالی که در میدان های مورد بررسی در ایران ۲ مورد بوده است همچنین در بررسی نهاد

سیاسی با تأکید بر شاه در نمونه های میدان های ایران ۱۰ مورد بوده است در حالی که در نمونه های میدان های ایتالیا ۵ مورد بوده است که نشان دهنده قدرت بیشتر شاهان و حاکمان در میدان های ایرانی بوده است.

نهاد مذهب در هر دو نمونه میدان های ایتالیا (کلیسا و معابد) و ایران (مسجد، امامزاده) به صورت عنصر و تأثیر گذار مشترک وجود داشته است که در نمونه ایران در حدود ۹ مورد و در مورد میدان های ایتالیا در حدود ۷ مورد است، همچنین مکان هایی هم چون حمام نقش بین نهادی دارند که در دسته اجتماعی - محلی قرار می گیرند و برخی از بازارچه های کوچک مقیاس نیز در نقش بین نهادی در دسته اقتصادی - اجتماعی قرار می گیرند که در میدان های ایران قابل مشاهده است.

فهرست منابع

- ابراهیمی، حسن. (۱۳۸۸). میدان های تعریف نشده شهرهای ایرانی. نشریه هویت شهر، ۹-۱۱.
- پیرنیا، محمد کریم. (۱۳۹۰). سبک شناسی معماری ایرانی. انتشارات غلامحسین معماریان، چاپ ۱۶، ۱۲۵-۱۳۶.
- پورا احمد، احمد. (۱۳۹۰). ساخت فضایی در ایران قبل از اسلام. نشریه شهر پایدار، ۱۱-۱۴.
- حبیبی، محسن. (۱۳۸۰). از شار تا شهر: تحلیل تاریخی از مفهوم شهر و سیمای کالبدی آن: تفکر و تأثر. موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۳۵-۳۷.
- سلطانزاده، حسین. (۱۳۹۲). فضا های شهری در بافت تاریخی ایران. دفتر پژوهش های فرهنگی، چاپ پنجم، ۳۲.
- مارون، کتی. (۱۳۹۵). میدان های شهری، تجربه نویسندگان درباره ماهیت و اهمیت تعدادی از میدان ها شهری سراسر دنیا (ترجمه: علی اکبر سالاری

- Arslan, Ed. (1971). Gothic Architecture In Venice (Translated By Anne Engel), Phaidon, London, P:21
- Anderson, Margaret (31 December 2019). "Light's Plan Of Adelaide 1837". *Adelaidia*. Retrieved 29 November 2019.
- Alves, F.B (2017). The Traditional Urban Square, A Vital Organ In The City Or A "Thing" Of The Past? In Pre-Fabrication, P 25-32
- Akyildiz, U.N.A (2020). The Value Of Public Spaces For Sustainable Cities In The Context Of Urbanization And Urban, P 7-19
- Boucher, Br. (1990). Andrea Palladio. The Architect In His Time. Abbeville Press, Page 32
- Bloomekatz, Ari (11 March 2019). "Silver Lake Gets An Unusual New Park Space". *Los Angeles Times*. Retrieved 10 October 2015.
- Bagi 'Nski, E. Małe Miasta W Strukturze Osiedle 'Nczej Polski (2015). [Small Towns In The Settlement Structure Of Poland]; Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej: Wrocław, Poland; P. 7.
- Demus, Otto. (1975). The Church Of San Marco In Venice. History Architecture Sculpture, Washington
- Decker, Heinrich (1969). The Renaissance In Italy: Architecture • Sculpture • Frescoes. Viking Press. P. 282
- Elices-Zabala, M. Martinez-Rodriguez(2017), R. Participatory Design Of Public Space For Sustainable Cities, P 17-21
- Edwards, B. Goodwin, M(2013). Woods, M. Citizenship, Community And Participation In Small Towns: A Case Study Of Regeneration Partnerships. In Urban Renaissance? New Labour, Community And Urban Policy; Imrie, R. Raco, M. Eds. The Policy Press: Bristol,
- پور، سیما طیبی)، سازمان زیباسازی شهر تهران، ۹۵-۱۲۳.
- کریمی، حمیده. (۱۳۹۸). بررسی مجموعه گنجعلی خان و فضاهای شهری آن، ۲-۴.
- شکیب، پریا و حبیبی، محسن. (۱۳۹۸). تبریز، مدرنیته و تأثیر آن بر شهرسازی مدرن ایران، فصلنامه علمی تاریخ و ایران دانشگاه الزهراء.
- احمد پور، احمد و وفایی، ابوذر. (۱۳۹۳). مقایسه تطبیقی ساختار شهر اسلامی با شهرهای غربی (با تأکید بر نظریات ماکس وبر)، فصلنامه شهرهای ایرانی-اسلامی.
- معروفی، حسین. (۱۳۹۴). بازخوانی شهرهای ایرانی (اسلامی) بررسی نهادهای نقش آفرین در حاکمیت شهری و بازتاب فضایی آنان در شهرهای دوران صفویه و قاجار، فصل نامه نشریه پژوهش های معماری و شهرسازی ایران.
- بلبلیان اصل، پریا. (۱۳۹۳). ساختار فضایی شهر تبریز در دوره صفوی با مقایسه تطبیقی سفرنامه ها و اسناد تصویری، فصل نامه باغ نظر.
- اهری، زهرا. (۱۳۹۴). شناسایی ساختار ثانویه شهرهای ایرانی در دوره قاجار، نشریه هنرهای زیبا معماری و شهرسازی.
- تقوی، عابد و گلابی، مجید. (۱۳۹۳). بررسی نقش گرایش های مذهبی در شکل گیری شهر اصفهان.
- زراعی، ابراهیم. (۱۳۹۰). ساختار کالبدی-فضایی شهر همدان از آغاز دوره تا پایان قاجار، نشریه نامه باستان شناسی.
- محمد مرادی، اصغر (۱۳۹۱). بررسی روند توسعه شهری طی شهرسازی ایلخانی با تحلیلی بر توسعه شهری تبریز، نشریه انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران.

- Myths Of Venice Edited By Henry Maguire And Robert S.Nelson Dumbarton Oaks, Washington, D.C. 17.
- Sansovino, Francesco: Venetia Città Nobilissima. (Venice. Original Edition 1581. Edition Of 1663 With Additions By Martinioni Reprinted In Facsimile - Gregg International Publishers Ltd, 1968).
 - Scarfi, Bianca Maria (1990): The Lion Of Venice. Studies & Research On The Bronze Statue In The Piazzetta'. Venice.
 - Williams, Kim. (1997). Italian Pavements: Patterns In Space. Houston: Anchorage Press.
 - William Tronzo, Ed (2005), St. Peter's In The Vatican, Cambridge University Press, Page 149.
 - Kington, Tom (2012). "Hadrian's Hall: Archaeologists Finish Excavation Of Roman Arts Centre". The Guardian. 26.
 - UK; Pp. 181-204.
 - Franco Mormondo, Bernini: His Life And His Rome, University Of Chicago Press, 2011, Page 203.
 - Goy, Ri. (1997). The City And Its Architecture, Phaidon, Page 27
 - Howard, De(1975): Jacopo Sansovino, Architecture And Patronage In Renaissance Venice Yale University.Press. Page 45
 - Howard, De(2013): The Architectural History Of Venice Revised & Enlarged Edition. Yale University Press; New Haven & London.
 - Janson, Al & Thorsten Bür (2002). Auftritte Scenes: Interaction With Architectural Space: The Campi Of Venice. Basel: Birkhauser. ISBN 3-7643-6585-4
 - Lien, Barbara. (May 2005). The Role Of Pavement In The Perceived Integration Of Plazas: An Analysis Of The Paving Designs Of Four Italian Piazzas. Unpublished M.S. Thesis. Washington State University Department Of Horticulture And Landscape Architecture.
 - Lorenzetti, Giulio: Venice And Its Lagoon (1926. 2nd Edn 1956) Translated By John Guthrie (Lint, Trieste. 1975).
 - Norwich, John Julius, Tudy Sammartini, And Gabriele Crozzoli (1999). Decorative Floors Of Venice. London: Merrell Publishers.
 - Perocco, Gu & Antonio Sai (1995): Civiltà Di Venezia. 3 Volumes. 3rd Edition, Revised And Corrected. Venice. 32
 - Plant, Margaret: Venice Fragile City 1797-1997 (Yale U.P. 2002).
 - Puppi, Lionello. (2012). The Stones Of Venice. New York: Vendome Press. ISBN 0-86565-245-7
 - San Marco, Byzantium (2010) And The